

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

Uuden edellä

Sukupolvien välisen vuorovaikutuksen vahvistaminen leikin avulla

Neffling, Susan & Orava, Jonna

2013 Tikkurila

Laurea-ammattikorkeakoulu
Tikkurila

Sukupolvien välisen vuorovaikutuksen vahvistaminen leikin avulla

Susan Neffling
Jonna Orava
Sosiaaliala
Opinnäytetyö
Marraskuu, 2013

Susan Neffling, Jonna Orava

Sukupolvien välisen vuorovaikutuksen vahvistaminen leikin avulla

Vuosi 2013 Sivumäärä 54

Tämä opinnäytetyö on toteutettu yhteistyössä Mannerheimin Lastensuojeluliiton Uudenmaan piirin kanssa. Työn tarkoituksena oli vahvistaa sukupolvien välistä vuorovaikutusta toiminnallista menetelmää hyödyntäen osana järjestön Kylämummi ja -vaari -toimintaa. Opinnäytetyötä toteutettiin kahdessa Vantaan kaupungin toimipisteessä, päiväkodissa ja koulun ylläpitämässä Aamumummolassa, joissa toimii vapaaehtoisia ikääntyneitä, Kylämummeja. Toiminnalliseen osuuteen osallistui 5-10 lasta molemmissa toimipaikoissa. Lisäksi paikalla oli yksi tai kaksi Kylämummiä. Toimintatuokioiden aikana lapset ja Kylämummi jakoivat omia lapsuuteen liittyviä ajatuksiaan ja leikkivät yhdessä.

Toiminnan päätavoitteina oli luoda leikin keinoin lasten ja Kylämummien välille vuorovaikutusta edistävää toimintaa ja sitä kautta saada jaettua kulttuuriperintöä sukupolvelta toiselle. Tavoitteiden toteutumista arvioitiin arviointikysymysten kautta, joihin pyrittiin löytämään vastauksia lapsille ja ikääntyneille erikseen laadittujen palautekysymysten avulla. Lisäksi opinnäytetyön arviointiin sisältyvät tutkijoiden omat havainnot toiminnan vaikuttavuudesta.

Opinnäytetyön toiminnan toteutus osoitti, että pienin muutoksin se on potentiaalinen vaihtoehto sukupolvien väliselle vuorovaikutukselle. Leikkikulttuuri toimii hyvin vuorovaikutuksen välineenä, mutta tärkeintä on osoittaa kiinnostusta aiheeseen ja toteuttaa toimintaa ryhmän ehdoilla. Arviointiosuudessa on analysoitu sitä, mikä onnistui ja missä olisi kehittämistä, jotta muutkin Mannerheimin lastensuojeluliiton Kylämummit ja -vaarit voivat jatkossa hyödyntää kehitettyä toimintaideaa. Yhteenvedossa tiivistyy se, kuinka toimintaa kannattaisi lähteä jatkossa toteuttamaan.

Asiasanat: Aktiivinen ikääntyminen, isovanhemmuus, lapsuus, leikki, muistelutyö, sukupolvi-työ

Susan Neffling, Jonna Orava

Strengthening of the interaction between the generations by play

Year	2013	Pages	54
------	------	-------	----

This thesis is made in collaboration with Mannerheim League for child welfare. The purpose of this thesis is to strengthen the interaction between the generations as a part of organization's communal grandparenting activity. The action was carried out in a kindergarten and a school maintained by the city of Vantaa. Five to ten kids and one or two communal grandparents took part in our functional part of the thesis in both places. During the activity kids and communal grandparents could share their thoughts about their childhood and play together.

Main targets of the functional part were to create more interaction between children and communal grandparents by playing and by that help to share cultural inheritance between generations. Achieving the targets was considered by the evaluation questions and the answers for them were formed by the feedback questions that had been made for both the children and the elderly people. Also the researchers' own observations about the effectivity of the activity are part of the evaluation.

The functional part of the thesis proved that by small changes it is a potential option for the interaction between the generations. Playing culture works well as a tool of interaction, but the most important thing is to have interest in subject and listen to the group during the activity. In the evaluation part of the report it has been analyzed which things have been a success and which things have to be developed so the other communal grandparents can use the idea in their voluntary work. The summary compacts how the action is worth doing in the future.

Key words: Active ageing, communal grandparenting, childhood, play, reminiscing, generation work

Sisällys

Johdanto	6
1 Leikki.....	7
1.1 Leikki osana lapsen kasvua	9
1.2 Leikkivä aikuinen	11
1.3 Muuttuva leikkikulttuuri.....	12
2 Lapsen itsetuntoa kehittävä kohtaaminen	13
2.1 Lapsen arvostaminen	14
2.2 Anna lapselle mahdollisuus vaikuttaa	15
2.3 Lapsen omat ehdotukset	16
3 Ikääntyneiden kolmas elämä - Aktiivinen eläkeikä	16
3.1 Sukupolvityö - lapset ja ikääntyneet yhteen.....	18
3.2 Luova muistelutyö.....	18
3.3 Iloa isovanhemmudesta	19
4 Opinnäytetyön tausta	20
4.1 Opinnäytetyön prosessikuvaus	21
4.2 Mannerheimin Lastensuojeluliitto yhteistyökumppanina	24
4.3 Sukupolvet lapsuuden tukena Kylämummi ja -vaari -toiminnassa	24
5 Opinnäytetyön tavoitteet.....	25
5.1 Toiminnan tavoitteet	26
5.2 Tutkimusmenetelmät	28
5.3 Arviointikysymykset	28
6 Tutkimuksen toteutus	30
6.1 Toimintakerta päiväkodissa.....	30
6.2 Toimintakerta koulun Aamumummolassa	32
7 Arviointi	33
7.1 Toteutuksen arviointi	35
7.2 Toteutuksen kehittämistarpeet	36
7.3 Oman toiminnan arviointi	37
7.4 Leikkikulttuuri ennen ja nyt	38
8 Eettisyys ja luotettavuus.....	40
9 Yhteenveto toiminnasta.....	41
10 Pohdinta	43
Lähteet	46
Kuvat.....	48
Taulukot	49
Liitteet	50

Johdanto

Opinnäytetyö on toteutettu yhteistyössä Mannerheimin Lastensuojeluliiton Uudenmaan piirin kanssa. Mannerheimin Lastensuojeluliitossa toteutetaan Kylämummi ja -vaari -toimintaa, jossa vapaaehtoiset ikääntyneet toimivat lapsiryhmien kanssa omien voimavarojen ja kiinnostuksen kohteiden mukaan esimerkiksi päiväkodeissa, perhekahviloissa tai kouluissa. Sukupolvet ja niiden välinen vuorovaikutus käsitetään usein niin, että vuorovaikutuksessa on eri ikäpolvia, jotka ovat sukulaisuussuhteessa toisiinsa. Mannerheimin Lastensuojeluliitto kuitenkin käyttää toiminnassaan käsitettä "sukupolvi", joten se sopi paremmin myös tähän opinnäytetyöhön (Juurakko, Rippstein, Väätäinen, Viinikka, Ylikojola & Ylönen 2007: 9). Tässä opinnäytetyössä sukupolvilla tarkoitetaan siis lapsia ja ikääntyneitä, eikä heillä välttämättä ole minkäänlaista sukulaisuussuhdetta toisiinsa.

Opinnäytetyön tarkoitus on sukupolvien välisen vuorovaikutuksen vahvistaminen lasten ja ikääntyneiden välillä. Sukupolvien välinen yhteistyö on yhteiskunnallisesti merkittävää, sillä se vahvistaa eri sukupolvien välistä yhteyttä ja vuorovaikutusta, joista syntyy yhteisymmärrys. Aktiivisten ikäihmisten määrä maassamme tulee kasvamaan lähivuosina ja heillä on paljon voimavaroja ja vuosien varrella kertynyttä osaamista. Kehittämällä sukupolvien välistä yhteistoimintaa, pyritään tukemaan hyvää lapsuutta ja antamaan ikäihmisille mahdollisuus kanavoida voimavarojaan vapaaehtoistoiminnan avulla. Näin saadaan myös lisättyä alueellista yhteisöllisyyttä sekä yhteisvastuuta lapsista.

Ennen toiminnallisen osuuden toteuttamista olemme koonneet teoreettisen viitekehyksen, jossa tärkeimmäksi käsitteeksi ja suurimmaksi asiakokonaisuudeksi nousevat leikki ja sukupolvet, sillä ne ovat toteuttamamme toiminnan keskiössä ja opinnäytetyö rakentuu pitkälti niiden ympärille. Opinnäytetyön teoriapohjaisen tekstin jälkeen on kuvattu opinnäytetyön taustaa, eli idean synty, opinnäytetyöprosessin kulku sekä opinnäytetyön ajankohtaisuus. sekä Lisäksi kerrotaan tarkemmin Mannerheimin Lastensuojeluliitosta ja sen ylläpitämästä Kylämummi ja -vaari -toiminnasta. Tämän jälkeen päästään opinnäytetyön toteutuksen kuvaukseen, jonka jälkeen teoreettisen viitekehyksen ja asetettujen arviointikysymysten avulla arvioidaan toimintaa ja sen vaikuttavuutta sukupolvien välisen vuorovaikutuksen vahvistamisessa. Loppuun olemme tehneet yhteenvedon siitä, mikä toteuttamassamme toiminnassa onnistui ja mihin tulisi jatkossa kiinnittää huomiota. Lisäksi pohdinnassa olemme tiivistäneet sen, millainen opinnäytetyöprosessimme on ollut ja mitä se on meille opettanut.

Opintojemme aikana valitut syventävät opinnot ja mielenkiinnon kohteemme vaikuttivat selkeästi opinnäytetyöprosessin työnjakoon. Toisen tavoitellessa lastentarhanopettajan pätevyyttä ja toisen ollessa syventynyt vanhusten ja seniorien hyvinvoinnin vahvistamiseen oli luonnollista jakaa työ niin, että toinen keskittyisi enemmän lapsiin ja toinen ikääntyneisiin. Jako näkyi erityisesti teoreettista viitekehystä laadittaessa, sekä toiminnan havainnoinnissa ja palautekeskustelua käydessä. Arviointi saatiin hyvin koostettua näistä havainnoista käydyn keskustelun avulla.

Pieni virittelyhetki opinnäytetyön aiheeseen: Alla oleva kuva on Pieter Bruegelin 1560 maalaama taulu "Kinderspiele" eli "Lasten leikit". Maalauksen ideana on ollut sisällyttää yhteen teokseen mahdollisimman paljon erilaisia lasten leikkejä ja pelejä, joista jokainen meistä voi tunnistaa varmasti ainakin yhden, vaikka teos on tehty lähes 500 vuotta sitten. Parhaimmillaan tutkijat ovat löytäneet taulusta jopa 80 erilaista leikkiä. Kuinka monta sinä löydät? (Kalliala 1999: 15.)

Kuva 1 - Kinderspiele (Art Renewal Center)

1 Leikki

Leikki on ilmiönä varmasti meille kaikille tuttu, mutta silti sen ydintä on lähes mahdotonta vangita pelkästään yksiselitteisen määrittelyn avulla. Sen määrittelyt ovatkin epätarkkoja sekä

vailla yleistä hyväksyntää, mutta sen yleiseksi tunnusmerkeiksi voidaan kuitenkin nimetä vapaaehtoisuus, sisäinen motivaatio, tyydytys sekä prosessin ensisijaisuus tuotokseen nähden. (Kalliala 2009: 40.) On täysin mahdotonta koskaan paljastaa koko leikin salaisuutta. Aikuiset kokevat tarvetta arvioida ja arvottaa, mutta leikissä tämä joutuu koetukselle, sillä kuinka olisi mahdollista arvostaa sellaista mitä ei koskaan voida alistaa asteikoilla mitattavaksi ja joka aina sisältää myös jotain tutkimatonta? (Kalliala 1999: 297.)

Leikkiä voidaan kuvata toimintana, joka syntyy lasten ja nuorten toteuttaessa omia ideoitaan sekä mielenkiinnon kohteitaan. Leikin ajatus on siinä, että lapsi pyrkii ratkaisemaan ongelman, kokemaan asioita, ilmaisemaan itseään tai tutkimaan maailmaa. Kenenkään ei tarvitse kertoa hänelle, kuinka tehdä se, ja se tekeekin leikistä tarkoituksenomaista. Leikin avulla, kokemalla ja vertailemalla, lapset pyrkivät löytämään vastauksia kysymyksiin, joita he kohtaavat oikeassa elämässä. (Smidt 2011: 2-4.)

Lapsen leikkiessä tämä siirtyy kuvitteelliseen tilanteeseen, voidakseen kokea itsensä täysipainoiseksi ja merkittäväksi ihmiseksi. Leikkiessään lapsi voi toimia ja tehdä asioita itsenäisesti. Hän on kykenevä ajamaan autolla, lentämään avaruuteen, toimimaan äitinä tai isänä tai vaikkapa kauppiana. Hän osaa soittaa puhelimella, lähettää sähköposteja, toimia postinkantajana tai vaikka veturinkuljettajana. Vaikka lapsen leikki ja toiminta ei aikuisen silmin näyttäisiäkään oikealta, hän itse kuitenkin kuvittelee ja kokee osaavansa asiat aivan oikein ja leikinmaailmassa se riittää hänelle. Lapsen taidot leikeissä on aivan eri asia kuin jonkin suorituksen osaaminen. Omatoiminen leikki syntyy siitä ristiriidasta, mikä lapsen kehittyvien voimien ja rajoitettujen toimintamahdollisuuksien välille jännittyy. (Jantunen & Lautela 2009: 149.)

Leikkiä on mahdollista ajatella arkisen elämän vastakohtana. Se kuvastaa hyvin syvällisellä tasolla todellisuutta, eikä ainoastaan toiminnan realistisena esityksenä. Leikkiä voidaan pitää lapsen mielikuvitusprosessina, jossa todelliset tilanteet muovautuvat uudella tavalla saaden uusia ja vieraita sisältöjä. Näin ollen leikissä on mahdollista luoda uusia merkityksiä ja muokata toimintoja. Lapsen sisin, eli tämän tunteet ja ajatukset kohtaavat leikissä ulkoisen todellisuuden jopa dynaamisella tavalla. Leikki on lapsen tärkein keino kehittää omaa tietoisuuttaan maailmasta sekä mahdollisuus omien toiveidensa toteuttamiselle. Leikin fantasiamaailma antaa keinon toteuttaa epärealistisia toiveita sekä mahdollisuuden lapselle käyttää omaa tahtoaan ja luoda toiminnalleen tietoista muotoa. (Lindqvist 1998: 68-69.)

Lapsen täydellinen uppoutuminen siihen mitä hän tekee, lähtee siitä, ettei hänen toimintansa ole aina niin tietoista. Tämä täydellinen uppoutuminen ja antautuminen ovat nähtävissä parhaiten lapsen leikkiessä. Juuri tuolla hetkellä nimittäin leikki on lapsen koko maailma. Vaikka leikkijä ei olisikaan tietoinen omasta toiminnastaan, ei se merkitse sitä, että tämä toiminta olisi kuitenkaan merkityksetöntä. Myöhemmässä vaiheessa leikki ja lapsen muu ulkoinen toi-

minta sisäistyvät ja näin ollen muuttavat ajattelun ja kuvittelun kyvyiksi, tahdonvoimaksi sekä tunteenhallinnaksi, tallentaen leikistä saadun opin lapsen sisimpään. (Jantunen & Lautela 2009: 10.)

1.1 Leikki osana lapsen kasvua

Lapsi leikkii jo syntymästään lähtien, esimerkiksi tutkien ja käsitellen esineitä. Leikki syntyy lapsen puuhaillessa yksin omien tavaroidensa parissa, jolloin aikuinen on leikeissä lähinnä ainoastaan aloitteentekijänä sekä leikittäjänä. Vielä kaksivuotiaanakin lapset leikkivät paljon yksinään, mutta alkavat huomaamaan kuitenkin jo toisen lapsen vierellään, tällöin kyseessä on lähinnä rinnakkaisleikki. Lapsi ei vielä luovuta eikä lainaa tavaroitaan, saattaa tosin siepata kaverin lapion. Kaksi-kolmevuotiailla yksinleikki alkaa jo jäsenyä ja leikit saattavat jo kestää kauankin. Leikkiessä lapset ohjaavat itseään ja puhuvat ääneen. Leikit ovat tällöin sivua via leikkejä, jolloin lapset kykenevät jo lainaamaan omia tavaroitaan, mutta keskittyvät kuitenkin leikkimään omia leikkejään. Yhdessä leikkiminen alkaa lapsilta luonnistua kolmen - neljän vuoden iässä, jolloin lapset ovat jo motorisesti touhukkaita ja vilkkaita. Ystävyysuhteet eivät kuitenkaan edelleenkään ole kovin kiinteitä. Esikouluikässä lapsi alkaa jo kyetä järjestäytyneeseen yhteisleikkiin, jolloin myös leikin säännöt saavat uudenlaisen merkityksen. (Vilkko-Riihelä 1999: 233-234.)

Leikki toimii sosiaalisia suhteita laajentavana kanavana ja muokkaa psyykkisiä kykyjä sekä tunne-elämää. Leikki-ikäinen, eli noin 3-6 -vuotias lapsi oppii paljon mallista, matkien aikuisia ja jopa toimittaen pieniä kodin askareita. (Vilkko-Riihelä 1999: 233.) Leikki muodostuu jäljittelyn kautta, mutta se ei koskaan ole pelkkää toistoa, sillä lapsi tuo niihin oman panoksensa: samalla kun hän toistaa nähtyä, luo hän siihen jotain uutta (Helenius 1992: 11). Aikuisen tehtävänä on tukea ja ohjata sekä leikkiä yhdessä lapsen kanssa, jotta tämä oppisi ihmisten keskinäisen toiminnan piirteitä. Aikuisen rooli pienen lapsen leikkien mukana on siis välttämätön. Pieni lapsi ymmärtää leikin kautta uusia merkityksiä jäljitellessään aikuista ja tämän toimintoja. (Piironen-Malmi & Strömberg 2008: 46)

Kouluikässä lapset leikkivät omissa ryhmissään, tytöt ja pojat erillään, ainoastaan joissakin ulkoiluleikeissä ja kilpailuissa saatetaan toimia kaikki yhdessä. Poikien aktiivisuus alkaa lisääntyä entisestään ja suuntautuu laajemmalle alueelle kuin tyttöjen, tytöillä kiinnostus on enemmän ihmisissä ja eläimissä. Kouluikässä lapset samaistuvat huomattavasti kaveripiiriinsä. Kouluikä aikana myös kiinteät ystävyysuhteet saavat alkunsa. Ystäväpiirin arvomaailma asettuu nyt kodin normien rinnalle. (Vilkko-Riihelä 1999: 234.)

Varhaiskasvatustoiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa aikuisten tulisi ottaa huomioon, että leikkiminen on lapselle luontainen tapa toimia. Lapsille tulisi tarjota päivittäin riittävästi

aikaa leikkimiselle, sillä se tukee lapsen oppimista parhaalla mahdollisella tavalla ja kaikista monipuolisimmin. Leikki antaa lapselle mahdollisuuden ilmaista ajatuksiaan ja käsityksiään ympäröivästä maailmasta. Leikki myös mahdollistaa sosiaalisten ja kielellisten taitojen, vuorovaikutustaitojen kehittämisen, sekä kognitiivisten taitojen, kuten esimerkiksi ongelmanratkaisukyvyyn kypsyminen. Leikki tiivistää jo olemassa olevia taitoja, joita lapsi on oppinut sekä hänen tietojaan. Erilaisten tunteiden, niin kielteisten kuin myönteistenkin käsitteleminen saa mahdollisuuden leikeissä. Leikkiessään lapsi tuntee mielihyvää, sillä lapselle leikki on hänen oma sisäinen voimansa toimia ja koko mielikuvitusmaailman kirjo sisältyy siihen. (Piironen-Malmi & Strömberg 2008: 83.)

Lasten leikkitaidot, lapsiryhmässä toimiminen sekä vuorovaikutustaidot kertovat aikuiselle lapsen sosiaalisesta kehityksestä sekä tämän tunne-elämästä, tästä syystä lasten leikkien havainnoiminen on kasvattajan tärkeä tehtävä. Leikissä ilmenee myös lapsen taidot erottaa oikea ja väärä, sekä muut moraaliset taidot, kuten toisen auttaminen ja toiselle tilan antaminen. Aikuisen seurattessa lasten leikkejä voidaan havainnoida lapsen mieltä askarruttavia asioita sekä kysymyksiä, sillä lapsen kokemusmaailma ilmenee usein selvästi tämän leikin teemoissa. (Piironen-Malmi & Strömberg 2008: 89.)

Lasten leikin havainnointi toimii avaimena leikin ymmärtämiseen, arvostamiseen sekä mahdollisuuteen rikastuttaa sitä. Havainnoidessaan aikuinen ensisijaisesti pitää lapsia silmällä sekä hallitsee tilannetta sivusta käsin. Aikuinen voi havainnoidessaan muistuttaa, kieltää, kehottaa, kysellä sekä vastata kysymyksiin ja tietenkin reagoida haavereihin. Havainnoidessaan lasten toimintaa ja leikkiä aikuinen siis samalla ylläpitää turvallisuutta ja huolehtii, että sääntöjä noudatetaan. (Kalliala 2009: 52.)

Leikin olemuksessa on eräs mielenkiintoinen piirre, sen niin sanottu vakava keveys. Vaikka leikki on yleensä iloista ja kepeää, on siinä myös vakavaa tarkoituksellisuutta. Tästä esimerkiksi voidaan käyttää lasten roolileikkejä, jotka usein peilaavat hyvin todellisuutta. (Vakkuri 1999: 74.) Myös roolileikeillä on keskeinen merkitys lapsen kehityksen kannalta. Kun lapset leikkivät ryhmässä, he oppivat toimimaan yhdessä ja samaistuvat joukon jäseniksi. Yhteisleikeissä vuorovaikutus on tärkeimmässä roolissa, joten on selvää, että yhteiset pelit ja leikit kehittävät vuorovaikutustaitoja ja yhteistyökykyä. (Vakkuri 1999: 80-83.)

Lapsen kasvaessa ja kehittyessä myös leikki käy läpi muodonmuutoksen. Pienen lapsen intensiivinen leikki alkaa heti herätessä, kestäen koko päivän nukkumaanmenoon saakka. Leikki on impulsiivista ja lapsen kehityksestä tietämättömän tarkkaillessa tätä, saattaisi lasta pitää jopa lyhytjänteisenä. Kuitenkin yhtäkkiä tämä mahtava, pienen puron lailla poukkoileva leikkijä ryntääkin aikuisen luo valittaen, että "ei ole mitään tekemistä". Lause on tyypillisiä tunnusmerkkejä lapsen kehitysvaiheesta. Lapsen terveessä kehityksessä on tultu ensimmäistä kertaa

taitekohtaan, jossa pitkästyminen kertoo, että on pysähtymisen hetki ja että vanha pitää jättää, kun jotakin uutta on syntymässä. Kun lapsi saa tällöin rauhassa pysähtyä ja lähteä siitä sitten taas oma-aloitteisesti jatkamaan voi havaita, ettei leikin aika ole tällä vielä todellakaan ohi. (Jantunen & Lautela 2009: 31.)

1.2 Leikkivä aikuinen

Lapsen maailmaan tutustuminen eli tämän leikin maailmaan kurkistaminen, vaatii aikuiselta hienovaraisuutta sekä kunnioitusta. Lapsi huomaa herkästi, milloin aikuisen lähestyminen on aitoa ja vilpittömpää. Aikuisen saattaa olla helpompi löytää tiensä lapsen maailmaan pysähtymällä muistelemaan omaa lapsuuttaan sekä lapsuuden leikkejensä. Pysähtymällä ja kuulostelemalla lapsen tekemisiä aikuinen voi löytää lapsen luoman maailman ja siellä elävän leikin. Kuuntelemalla ja katselemalla leikkivää lasta, pyrkien samalla tavoittamaan hänen tapaansa ajatella sekä toimia, on aikuisenkin mahdollista saada sellaista rikkautta, jolla tuoda lopun elämäänsä iloa. (Jantunen & Lautela 2009: 140-141.)

Aikuinen, joka ottaa osaa lasten leikkeihin, kun lapset häntä kaipaavat ja joka huolehtii leikirauhasta, on oikeasti lapsille läsnä. Leikkiin osallistuvan aikuisen on tärkeää kuunnella lasten ideoita sekä olla avoin lasten ajatuksille ja näiden maailmalle. Tärkeintä lasten ohjaamisessa on aikuisen ymmärtävä suhtautuminen, joka tarkoittaa, että aikuinen osaa ja haluaa itsekin leikkiä ja että hän kykenee löytämään itsestään sen sisäisen leikkivän lapsen. Aikuiselle leikkiminen on heittäytymistä, hassuttelua ja taitoa pystyä nauramaan myös itselleen. Välittävä aikuinen antaa aikaa lapsen leikeissä tärkeiksi kokemille asioille, näyttää asennoitumisensa, viitsimisensä sekä vaivannäkönsäkin. Välittävä aikuinen ymmärtää leikin merkityksen lapsen kokonaisvaltaiselle hyvinvoinnille. (Piironen-Malmi & Strömberg 2008: 91-92.)

Keskustelua leikin merkityksestä ja niin sanotusta lasten vapaasta leikistä on käyty jo pitkään suomalaisessa varhaiskasvatustoiminnassa. Samaan aikaan kun vapaa leikki vähentäisi aikuisten liian tiukkaa leikin ohjaamista, on sen vaarana kuitenkin myös kasvattajien mahdollinen vetäytyminen omasta kasvattajan vastuustaan. Tätä ongelmaa on kuitenkin koetettu ratkoa leikin pedagogiikassa epäsuoran ohjaamisen avulla siten, että toiminta kulkisi vain lapsen ehdoilla aikuisen vain kevyesti ohjatessa lasta itsenäiseen toimintaan. Tämä kuitenkin vaatii aikuiselta kykyä kehittää kiehtovia leikin teemoja ja juonia sekä taitoa kyetä itse heittäytymään osaksi lapsen leikkiä. (Lindqvist 1998: 3.)

Leikki on aina ollut osa ihmisen elämää, eikä se asia tule varmasti koskaan muuttumaan. Leikin avulla ihmisen on mahdollista toimia ja ilmaista itseään. Monesti ihmiset automaattisesti mieltävät leikin lapsen perusoikeudeksi, sillä sen avulla lapset kehittävät itseään, valmistautuvat tuleviin tehtäviinsä ja purkavat suurta toimintahaluaan. Leikki kuitenkin löytää sijansa

myös hyvin inhimillisiltäkin elämänalueilta, kuten filosofiasta, sodasta ja oikeudesta. Leikin avulla pystymme avartamaan ja vahvistamaan omaa luovuuttamme. (Vakkuri 1999: 6.)

1.3 Muuttuva leikkikulttuuri

Leikin kulttuurissa on aina nähtävillä myös sen hetkisen yhteiskunnallisen kulttuurin murros. Leikin tematiikkaa tarkastellessa voidaan huomata sen kulttuurisidonnaisuus. Marjatta Kalliala kuvaa kirjassaan *Enkeliprinsessa ja itsari liukumäessä* (1999: 50-51) tätä ilmiötä seuraavasti:

”Hopi-intiaanilasten kuvitteluleikeissä metsästettiin 70-luvulla jäniksiä ja rakennettiin käsin keramiikkaa. Saamelaislapset olivat 40-luvulla ”porosilla”: yksi lapsista piti päänsä päällä poronsarvea juostessaan pakoon toisia, jotka taivoittelivat häntä leikkisuopungeilla. Natsiunivormuun puettu Käthe Krausenukke oli ”jokaisen tytön unelma” 30-luvun Saksassa. Japanilainen tai amerikkalainen muovinukke koristeltiin hennamaalauksin paikallista ihannetta vastaavaksi morsiameksi 70-luvun Marokossa. DDR:n päiväkodeissa leikittiin ”puolustusleluilla” samaan aikaan kun sotalelut olivat lännessä päiväkotien kiellettyjä leluja.”

Vaikka leikki onkin yleismaailmallista ja jokaisessa maailman kolkassa lapset leikkivät, niin on silti huomattava, että leikin tematiikkaan vaikuttaa myös sen hetkisen ajan lisäksi paikka. Maaseudulla asuvien lasten leikki voi poiketa paljon kaupungissa asuvien lasten leikeistä ja Helsingissä leikkivät lapset voivat leikkiä samoja leikkejä pariisilaisten lasten kanssa täysin erilailla. Leikin perusteemat ja niiden muodot leviävät nopeasti ja näin ollen tekee leikistä jopa globaalia. Silti kun näitä globaalistikin levinneitä leikkejä lähdetään tarkastelemaan lähempää, paljastuu usein leikkien paikallisuus. (Kalliala 1999: 53.)

On siis selvää, että aika ja sen hetkinen kulttuuri muuttavat leikkiä, mutta tarkasteltaessa leikin historiaa voidaan myös huomata tiettyä pysyvyyttäkin. Leikit ovat osa perinteitä, joita voidaan siirtää sukupolvelta toiselle ja näin leikkiperinteet voivat siirtyä eteenpäin aina vuosisadasta toiseen ja kansalta toiselle. Yleensä leikkien perusteemat näin säilyvätkin muuttumattomina, vaikka niiden muoto ja merkitykset voivat muuttua ajan saatossa. (Kalliala 1999: 53.)

Lasten leikkikulttuuriin vaikuttaa oleellisesti myös sen ajan kasvatuskulttuuri. Aikaisempina vuosikymmeninä kasvatuksessa oleellisessa osassa oli pysyviksi koettujen arvojen siirtäminen lapselle, kun puolestaan nykyään keskitytään siihen, että lapset ovat sosiaalisilla kyvyillä varustettuja teknisiä taitajia, joiden avulla aikuiset uskovat lapsen pärjäävän ennakoimattomassa tulevaisuudessa. Myös yhteiskunnan rakennemuutokset muovaavat lapsuutta ja näin ollen

leikkikulutturia. Kun vielä 50-luvulla harva kuusivuotias oli päivähoidossa ja nekin harvat vain ”puolipäiväisenä” ja 70-luvulla alkupuolella päiväkodin niin sanottu ”kokopäivälapsi” oli jopa sosiaalisesti leimaava status, niin jo 90-luvulla tämä sama ilmaisu edusti neutraalia kaupunkilaislapsuutta. Näin ollen myös lasten ajatusmaailma aikuisten elämästä eroaa siis huomattavasti verrattaessa nyt esimerkiksi 50-luvun lapsia 90-luvun lapsiin. Isät ovat kautta aikojen olleet töissä kodin ulkopuolella, mutta äitien elämä puolestaan on ollut paljon enemmän näkyvillä. Naisten työllisyyden kasvu vaikutti lasten päivähoito tarpeeseen ja näin ollen heterogeeniset lasten pihaporukat muuttuivat vähitellen homogeenisiksi päiväkotiryhmiksi. (Kalliala 1999: 278, 292.)

2 Lapsen itsetuntoa kehittävä kohtaaminen

Jokaisen hyvän kohtaamisen keskiössä ovat toisen kunnioittaminen, arvostaminen, luotettavuus sekä huolenpito. Pohdittaessa kuitenkin erityisesti aikuisen ja lapsen kohtaamista, on aikuisen huomioitava heidän erilaiset roolinsa ja otettava vastuu kohtaamisessa oman laajemman ymmärryksensä sekä elämäkokemuksensa vuoksi. Aikuiselta odotetaan tilanteessa joustavuutta, tarkkanäköisyyttä, huolehtivuutta sekä lempeyttä. Lapsen ja aikuisen kohdatessa, on aikuisella vastuu siitä, että lapsi tulee kauniisti kohdatuksi ja että hän saa olla aikuisen kanssa turvassa, eikä tule loukatuksi. (Mattila 2011: 18.)

Lapsien kanssa toimivan aikuisen on myös hyvä pohtia omia tuntemuksiaan ja reaktioitaan. Lapsilla on oikeus sekä tarve saada osakseen huomiota ja rakkautta, myös niillä lapsilla, jotka syystä tai toisesta voivat jopa ärsyttää tai harmittaa aikuista. Aikuisen onkin aina huomioitava, että lapset ovat vielä lapsia ja oman kehityksensä alkutaipaleella. (Cantell 2010:57.) Aikaisemmin lapsuutta onkin pidetty vain kehitysvaiheena kohti nuoruutta ja aikuisuutta. Lasta on pidetty jopa keskeneräisenä. Tietenkään asia ei ole näin, vaan lapsi on omassa kehitysvaiheessaan täydellinen, niin kuin lapsuus elämäntilana on yhtä täydellinen kuin nuoruus, aikuisuus tai vanhuus. (Kronqvist & Kumpulainen 2011: 15.)

Huomioiminen ja näkeminen ovat merkittäviä osa-alueita lapsen itsetunnon kehityksessä. Lapsen näkemisellä voidaan tarkoittaa sitä, että nähdään lapsi kokonaisvaltaisena ihmisenä sekä tutustutaan ja kuullaan tätä. Kun näemme lapsen yhdenvertaisena henkilönä, haluamme tietää hänestä enemmän ja nauttia hänen seurassaan vietetystä ajasta. Kun lapsi nähdään ja huomioidaan kokonaisuutena, saa tämä ryhmässäkin ihmisen arvon. (Vehkalahti 2007: 12.)

Itsetunnolla voidaan tarkoittaa sekä ymmärtää hiukan eri asioita eri yhteyksissä. Itsetunto on oman itsensä tuntemista ja itsensä hyväksymistä. Lapsen hyvällä itsetunnolla tarkoitetaan tässä yhteydessä lapsen myönteistä ja totuudenmukaista käsitystä itsestään, omista taidoista ja ominaisuuksistaan. Itsetunto kehittyykin koko elämämme ajan, myös aikuisena. Joillakin

ihmisen kehitysvaiheilla voidaan ajatella olevan erityinen yhteys itsetunnon laatuun sekä sävyyn. Tärkeitä kehitysvaiheita erityisesti ovat ainakin lapsen varhaisvaiheet eli 2-3 vuoden ikään ajoittuva tahtomisen harjoitteluvaihe sekä nuoruus. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto.)

Lapsen itsetunnon kannalta aikuisesta välittyvällä mielikuvalla on suuri merkitys. Lapsi sisäistää mielikuvan aikuisesta osaksi omaa minää ja siihen nähden olisikin toivottavaa, että mielikuva vanhemmasta olisi turvallinen, lohduttava sekä kannustava, rakastava ja hellä. Silloin lapsi saa kokemuksen siitä, että tämä voi luottaa itseensä, hän uskaltaa toimia ja kokeilla erilaisia asioita pelkäämättä liikaa toimineensa väärin. Siihen, minkälaisen vanhemman mielikuvan lapsi sisäistää, vaikuttaa näiden kahden välisen vuorovaikutuksen laatu sekä lapsen kokemus tai tulkinta tilanteesta. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto.)

Oppiaksemme kohtaamaan ja kuuntelemaan lasta arvostaen, on uskottava, että hänellä on meille jotain kiinnostavaa kerrottavaa ja annettava tälle mahdollisuus ilmaista se. Aikuisen aktiivisella kuuntelulla voidaan tarkoittaa, että aikuinen ei ohjaa keskustelua lapsen kanssa, eikä arvota kuulemaansa tai laita sanoja lapsen suuhun. Aikuinen tällöin kuuntelee hiljaa, kommentoi neutraalisti sekä kannustavasti, tai tekee yhteenvetoja kuulemastaan ja esittää ne kysymyksen muodossa varmistaakseen, että on ymmärtänyt viestin oikein. Aikuisen tulee antaa lapselle aikaa saada ajatukset puettua sanoiksi ja tarkistaa, että tulkitsti lapsen tarkoituksen oikein. (Vehkalahti 2007: 17.)

Useasti olemme valmiita antamaan arvoa lapselle käsitteenä, symboliselle mielikuvalle lapsesta sekä lapsuudesta, mutta emme halua tai osaa arvostaa lasta yksilönä tai ihmisenä. Aikuisen olisi tärkeää arvostaa lasta itseään sekä jotakin lapsessa. Jokainen lapsi ja ihminen tarvitsee juuri häneen itseensä kohdistuvaa arvostusta. (Vehkalahti 2007: 35.)

2.1 Lapsen arvostaminen

Aikuisilla on usein tapana unohtaa, kuinka pienetkin lapset voivat olla monella osa-alueella todella taitavia. Kaikki osaaminen ei ole aina ikäsidonnaista ja joissakin asioissa nuoruus voi olla jopa eduksi. Vaikka lapsi ei olisikaan hämmästyttävän taitava millään alueella, on hänellä silti arvokkaita taitoja sekä kykyjä. Moni pikkulapsi onkin aikuisia nopeampi, neuvokkaampi ja varmasti sitkeämpi. Aikuisten tulisi lasten kanssa toimiessaan pyrkiä näkemään jokaisen yksilön erityistaidot ja arvostaa niitä, sekä hyväksyä, että lapset todella ovat monissa asioissa taitavampia, nokkelampia ja vikkelämpiä. (Vehkalahti 2007: 38.) Jokainen lapsista kuitenkin kehittyy omaan yksilölliseen tahtiinsa ja oppii uudet taidot, kunhan on vain siihen kypsä. Aikuisen kannattaa kunnioittaa niitä taitoja, joita lapsi osaa ja antaa tämän itse löytää omat taitonsa, jotka hän varmasti joka tapauksessa oppii ajallaan. (Jantunen & Lautela 2009: 62.)

Yhtä tärkeää kuin lapsen osaamisen arvostaminen, on myös tarvitsevuuden sekä osaamattomuuden näyttämisen rohkaisu. Lasta tulee siis opastaa, että heikkouden näyttämisessä ei ole mitään väärää tai tuomittavaa. Itsetunnon terve henkilö pystyy ja uskaltaa näyttää myös omat heikot kohtansa ja näin sisäinen vahvuus syntyy oman heikkouden ja vahvuuden tuntemisesta ja osoittamisesta. Heikon itsetunnon omaava henkilö ei esittelisi itsestään kuin osaan ja kiillotellun puolensa, kun puolestaan omasta osaamisestaan aidosti varma ihminen uskaltaa olla itsensä vikoineen kaikkineen. (Viiljamaa 2008: 143.)

Lapsen kokemuksiin ja tunteisiin tulisi pyrkiä suhtautumaan vakavasti, yrittäen ymmärtää niiden syyt ja vaikutuksen lapseen. Aikuisilla on usein suuri kiusaus ohittaa lapsen tunteet hetkellisinä ja vähemmän vakavina, vaikka ne kuitenkin saattavat koskettaa lasta suuresti. Lapsen tunnekokemukset ovat kuitenkin aina yhtä oikeita ja merkittäviä kuin aikuistenkin. Ne saattavat johtua aikuisen näkökulmasta katsottuna yhdentekevästä syistä, mutta se ei kuitenkaan vähennä lapsen tunnekokemuksen arvoa tai todellisuutta. (Vehkalahti 2007: 35.)

Jokaisessa aikuisen ja lapsen välisessä kohtaamisessa lapsi tuo mukanaan oman tarinansa. Lapsen ei tulisi tällaisessa kohtaamisessa menettää turvallisuuttaan, persoonansa kunnioittamista tai arvostavaa katsetta, vaikka hänen kertomansa ei miellyttäisikään aikuista tai vaikka se herättäisikin aikuisessa tukalia tunteita. (Mattila 2011: 18.) Lapsi tarvitsee toistuvaa sekä ehdotonta sanomaa siitä, että hänet hyväksytään ja että hän on oikeanlainen juuri omana itsenään. Hänet hyväksytään niin omine vahvuuksineen kuin heikkouksineen, sekä omine taitoineen ja kehityshaasteineen. Lapselle on viestittävä, että hänen tunteitaan, toiveitaan, olojaan ja persoonallisia piirteitään arvostetaan. (Mattila 2011: 31.)

2.2 Anna lapselle mahdollisuus vaikuttaa

On tärkeää ottaa lapsen ajatukset sekä mielipiteet huomioon, sillä hänelläkin on sanottavaa ja häntä kannattaa kuunnella erityisesti asioissa, jotka koskevat häntä itseään. Yhteisessä päätöksenteossa aikuisella on kuitenkin vastuu olla rehellinen ja realistinen. Päätöksenteon on oltava myös lapsen oman käsityskyvyn sekä oikeustajun ulottuvissa, eikä aikuinen voi siirtää vastuutaan lapsen huolenpidosta lapselle itselleen. Aikuisen tulee pohtia, mikä ero on eritasoisten päätösten välillä ja millaiset päätökset ovat oikeasti lapselle merkittäviä. (Vehkalahti 2007: 37.)

Lapsen tehdessä päätöksiä, tulisi aikuisen tukea ja auttaa tätä valitsemaan loppupeleissä oikein. Mikäli lapsi jätetään aivan yksin omien valintojensa kanssa, on vaarana, että tämä tekee huonoja valintoja omien riittämättömien tietojensa vuoksi. Aikuinen voi oppia luottamaan lapseen kokemuksen kautta ja lapsi puolestaan haluaa olla myös aikuisen luottamuksen arvoinen. Tällaisilla myönteisillä odotuksilla onkin tapana toteutua, mutta samoin on myös kieltei-

sillä odotuksilla. Niinpä lapseen luottava ja tälle vastuuta reilusti antava, kannustava vanhempi saa lapsen parhaat puolet esiin. (Viljamaa 2008: 13.) Kun ilmapiiri on turvallinen, keskusteleuva ja hyväksyvä, lapset uskaltavat puhua kipeistäkin asioista ja toimivat usein myös oikein tilanteissa, joissa voisivat toimia epämoraalisestikin. (Viljamaa 2008: 45.)

Aikuisen on kuitenkin olennaista pohtia lasten kanssa toimiessaan, että kuinka paljon valinnanvapautta lapselle on hyvä tarjota kasvatuksen eri osa-alueilla ja missä asioissa puolestaan aikuisen on tehtävä päätökset ja toimittava tilanteen auktoriteettina. Luontevinta aikuiselle olisi varmasti ajatella niin, että lapsi on eri puolissaan innokas sekä osaava, haavoittuvainen, kypsytön sekä myös aikuista tarvitseva. (Kalliala 2009: 17)

2.3 Lapsen omat ehdotukset

”Lapsella on hyviä ideoita ja ajatuksia sekä maailmasta että siitä, mitä yhdessä teette. Hänellä on myös kokemuksia ja tietoa, joka on sinulle uutta. Ottakaa tästä kaikki irti.” (Vehkalahti 2007:16.)

Useasti ohjattu toiminta ja leikki ovat aikuisen hallitsemaa ja etukäteen suunnittelemaa. Toisinaan olisi kuitenkin suotavaa antaa lapsille mahdollisuus ehdottaa, mitä tehtäisiin yhdessä, opettaa uusi leikki koko ryhmälle tai ohjata itse tekemistä. Tämä on mahdollista tehdä täysin spontaanisti tai esimerkiksi niin, että lapsi opettaa leikin ensin ohjaajalle ja tämä sitten auttaa opettamaan sen kaikille. Uusia leikkejä ja pelejä on myös hauska keksiä yhdessä ja niitä voidaan siivittää vielä erilaisilla virikkeillä, kuten esimerkiksi erilaisilla tavaroilla, keksimällä leikille valmiiksi jokin nimi tai tukemalla leikkiä vaikkapa kuvin tai musiikin avulla. Nämä ovatkin asioita joita meidän tulee huomioida opinnäytetyömme toiminnallista osuutta tarkemmin suunniteltaessa. (Vehkalahti 2007: 20.)

Molemminpuolinen tarpeiden huomioon ottaminen aikuisen ja lapsen välisessä avoimessa vuorovaikutuksessa on siis tärkeää. Aikuisen tulisi kuunnella lasta ja antaa hänelle tilaa olla lapsi sekä toteuttaa itseään. Lapsen toiveita tulisi huomioida, vaikka aikuinen ei niitä kaikki kykenisikään toteuttamaan. Omaan ikä- ja kehitystasoon sopivat oikeudet ja velvollisuudet ovat tärkeitä lapsille. Lapsen omaa itsenäisyyttä sekä omatoimisuutta pystytään tukemaan antamalla tämän yrittää, kokeilla sekä tehdä virheitäkin. Aikuisen tehtävä on kuitenkin varmistaa, että lapsi saa jatkuvia onnistumisen kokemuksia ja positiivista palautetta omasta toiminnastaan. (Piironen-Malmi & Strömberg 2008: 59.)

3 Ikääntyneiden kolmas elämä - Aktiivinen eläkeikä

Nykyaikana se, että ihmiset elävät entisaikojaa pidempään ja terveys ja elintaso ovat kohonneet, vaikuttaa siihen, että varsinainen vanhuus sijoittuu entistä myöhempään aikaan. Eläk-

keelle jäädessään ihmiset ovat usein vielä hyvin vireitä ja he viettävätkin aktiivista ja vireää elämää, jota on alettu kutsumaan "kolmanneksi iäksi". Kolmas ikä voidaan määritellä vapauksien elämänvaiheeksi, kun on vapaa palkkatyöstä, lastenkasvatuksesta (tilalla usein huolettomampi isovanhemmuus) sekä toimeentulohuolista (säännöllinen eläke). Kolmas ikä nähdäänkin toteuttamisen, riippumattomuuden, mahdollisuuksien ja toimeliaisuuden aikana. (Haarni 2010: 9.)

Vauhdin vääjämättä hiljetessä ja eläkkeen hämöttäessä ihminen alkaa pyöritellä päässään useita kysymyksiä, kuten "Mitä olen elämässäni saanut aikaan?" tai "Miten haluan jatkaa elämäni tästä eteenpäin?", mikä voi aiheuttaa ahdistusta. On suuri haaste pystyä hyväksymään kaikki ikääntymisen mukanaan tuomat muutokset, mutta jos on rohkeutta kohdata vaikeatkin asiat, voi se avata ikääntyvälle täysin uuden, kypsemmän, maailman. (Tudor-Sandahl 2006: 16-17.)

Eläkkeelle jääminen ja kolmanteen ikään siirtyminen on prosessi, jossa ihminen siirtyy työelämän aikatauluista ja tehtävistä eläkeläiseksi. Tämä prosessi on yksilöllinen jokaisen kohdalla, sillä olosuhteet merkitsevät eläkkeelle jäädessä: jos eläkkeelle jää vapaaehtoisesti ja suunnitellusti yhdessä muiden omanikäisten kanssa, ollaan omaan elämään yleensä tyytyväisempiäkin. (Haarni 2010: 140-141.) Eläkkeelle jääminen vapauttaa ihmisen palkkatyön arjesta ja ihminen joutuu miettimään, mihin sen kaiken ajan käyttäisi. Usein eläkeikäisillä on tekemisen halu, joka kanavoidaan työntekijästä, esimerkiksi auttamalla naapuria pihatöissä tai tekemällä vapaaehtoistyötä. (Haarni 2010: 41.)

Joillekin eläkkeelle jääminen kuitenkin voi aiheuttaa niin sanotun sosiaalisen tyhjiön, sillä työ on saattanut aikaisemmin tarjota taloudellisen riippumattomuuden lisäksi lähes kaikki ihmissuhteet sekä itsetunnon kulmakivet. Eläkkeelle siirtymisen tuomista paineista parhaiten yleensä selviävät ne henkilöt joilla on laaja ystävä- ja harrasteverkko, sekä mahdollisuuksia itsensä toteuttamiseen. Onnellinen ja tasapainoinen vanhuus edellyttääkin kykyä irrottautua omista roolipaineista, jolloin aikaa jää enemmän omalle itselle sekä oman elämän arviointiin. (Vilkkö-Riihelä 1999: 270.)

Jotta ikääntynyt voisi saavuttaa sisäisen eheyden, edellyttää se sitä, että hän kykenee arvioimaan omaa elämäänsä kypsästi. Ideaalissa tilanteessa ikäihminen pystyisi säilyttämään aikaisempia roolejaan ja luopumaan sitten niistä vähitellen. Positiivinen ja onnellinen elämänsä asenne heijastuvat aikaisemmista elämäkokemuksista. Lapsuuden hyvät kokemukset vaikuttavat ihmisen koko elämänsä ajan ja ovat näin ollen myös myönteisen vanhuuden perusta. Sisäisen eheyden itsestään löytänyt vanhus säteilee omaa hyvää oloaan, hän elää harmoniassa niin itsensä kuin ympäristön kanssa, eikä vaivu epätoivoon minuuttakaan löytämättä. (Vilkkö-Riihelä 1999: 270.)

3.1 Sukupolvityö – lapset ja ikääntyneet yhteen

Nykyään ihmistenväliset sukulaisuussuhteet ovat entistäkin monimuotoisempia uusioperheiden myötä, kun kuvioissa pyörii ”sinun, minun ja meidän yhteiset lapset, papat ja mummot”. Ihmissuhteiden monimutkaistuesssa tunnesiteet sekä biologinen vanhemmuus pääsevät suurenuslasin alle, kun suhteet vanhempi- tai isovanhempipuoliin voivatkin olla paremmat kuin omiin biologisiin. (Marin & Hakonen 2003: 181.) Samaan aikaan kun jotkut nauttivat useista mummoista, vaareista tai lapsenlapsista, on myös niitä, jotka kaipaavat sellaisia, kun omia ei ole tai he asuvat satojen kilometrien päässä. Varsinkin heille Kylämummi ja -vaari -toiminta on varmasti tärkeää, sillä sen kautta osallistujat voivat saada läheisemmän kontaktin siihen sukupolveen, jota omat sukulaisuussuhteet eivät mahdollista. Sukupolvien välinen ketju ei siis nykyään tarkoita pelkästään biologista sukupolvien jatkumoa, vaan se voi toteutua myös muulla tavalla. Ainoa asia, mikä merkitsee, on sukupolvien välinen rakkaus ja välittäminen. (Ijäs 2006: 56.)

Jotta eri ihmisryhmien, tässä tapauksessa lasten ja ikääntyneiden, välille saataisiin luotua keskinäinen arvostus ja ymmärrys, vaatii se henkilökohtaista kontaktia ryhmien välille. Näiden kontaktien kautta syntyy välittämisen kulttuuri, jota yhteiskuntamme kipeästi tarvitsee. Nykyään yhteisöllisyyden puute on aiheuttanut entistä enemmän yksinäisyyttä, sairauksia ja epätoivoisia tekoja. Kun saisimme lisättyä esimerkiksi juuri muistelutyön kautta lähiyhteisöllisyyttä, vähenisi myös yksinäisyys, masennus ja psykosomaattiset taudit. Koska ihminen on luotu elämään laumassa, on yhteisöllisyys usein yksi erittäin tärkeä onnellisuustekijä. (Hohenthal-Antin 2009: 101-102.)

Sukupolvityö pyrkii saattamaan eri sukupolvia yhteen ja vahvistaa niiden välistä yhteisöllisyyttä. Luova muistelutyö auttaa ikääntyneitä jakamaan omaa elämäkokemustaan lapsille ja täten he saavat kokea olevansa asiantuntijoita sekä kokea itsensä tarpeellisiksi. Myös lapset oppivat näkemään, että myös heidän edessään seisova ikäihminen on myös joskus ollut lapsi ja leikkinyt erilaisia leikkejä. Täten he ymmärtävät, ettei fyysinen ikä vaikuta välttämättä henkiseen ikään, vaan ikäihminen voi olla mieleltään leikkisä. (Hohenthal-Antin 2009: 102.)

3.2 Luova muistelutyö

Opinnäytetyömme toiminnallisessa osuudessa toimintaan osallistuvien ikääntyneiden kohdalla käytetään menetelmänä luovaa muistelutyötä. He saavat muistella omaa lapsuuttaan ja sen leikkejä ja jakaa ne lasten kanssa. Muistelutyössä esille tulevat yksilön, tässä tapauksessa vanhuksen, elämäkokemukset. Jokaisen ihmisen elämä on ainutlaatuinen ja siitä löytyy aineksia muille jaettavaksi, sillä jokaisesta tarinasta löytyy jotakin ajatonta ja sen voi kuka ta-

hansa tunnistaa omakseen. Muistelutyö on tärkeää, sillä sen avulla voidaan ottaa muistissa säilynyt menneisyys haltuun, sekä lujittaa omaa identiteettiä (Heikkinen & Marin 2002: 174).

Flow-tutkija Csikszentmihalyin sanojen mukaan: "Olla ihminen on olla luova.", jolloin luovuus määritellään erottamattomaksi osaksi ihmisen olemusta. Tämän näkemyksen mukaan luovuuden toteuttaminen on jokaisen ihmisen oikeus, ikään, rotuun tai sukupuoleen katsomatta. (Hohenthal-Antin 2006: 38.) Muistelutyö voi vaikuttaa ihmiseen monella tavalla: vahvistamalla itsetuntoa ja auttamalla jäsentämään omaa elämää, mikä taas auttaa ihmistä lisäämään omia voimavarojaan. Muistelutyön avulla päästään tarkastelemaan omaa jo elettyä elämää ja edellä mainittujen seikkojen vuoksi sitä voidaan kutsua toisaalta myös identiteettityöksi. Kun sanan muistelutyö eteen liitetään sana "luova", saadaan siitä elämyksellistä ja ennen kaikkea yhteisöllistä toimintaa. Yhdessä tekemisen kautta syntyy tärkeä me-henki ja se voi ehkäistä syrjäytymistä. (Hohenthal-Antin 2009: 23.)

Kuten aiemmin mainitsimme, ikääntymisen mukanaan tuomista muutoksista yksi on vapautumisen vaihe, kuten eläkkeelle siirtyminen ja kolmas elämä. Usein tämä vapautuminen vapauttaa myös ihmisen luovuuden, joka voi parhaimmillaan synnyttää vahvaa itseluottamusta. Cohenin kehittämässä luovuuden elämänkaariteoriassa ihminen reflektoi omaa elämäänsä luovuuden avulla ja etsii elämälleen syvempää merkitystä, minkä takia luova muistelutyö koetaan mielenkiintoiseksi. (Hohenthal-Antin 2009: 25.)

Jos tarkastellaan luovaa muistelutyötä sukupolvien välisen vuorovaikutuksen vahvistamisen näkökulmasta, on sillä tärkeä rooli sukupolvityötä ja kasvatusta ajatellen. Nykyään perinteiset perherakenteet ovat usein hajonneita, jolloin luovan muistelutyön kautta voidaan tuoda isovanhempien sukupolven kulttuurista perintöä, tapoja ja uskomuksia myös nuorempien sukupolvien tietoisuuteen. Hohenthal-Antin (2009: 134) mainitsee kirjassaan, että nykyään koetaan, ettei hyvä kulttuurituntemus synny pelkästään tiedon perusteella, vaan on alettu arvostaa myös persoonallisen kokemuksen tärkeyttä. Halutaan irtautua instituutioiden kahleista ja keksiä mielenkiintoisempia ja luovempia keinoja tuoda kulttuuriperintö myös nuorempien saaville ja parhaiten se onnistuu tekemällä ja kokeilemalla itse.

3.3 Iloa isovanhemmudesta

Patricia Tudor-Sandahl kertoo kirjassaan *Kolmas ikä* (2006: 96) isovanhemmaksi tulonsa herättämistä tunteista näin:

"Minä olin täysin valmistautumaton siihen onneen, jonka valtaan jouduin saadessani ensi kertaa lapsenlapsen syliini. Se ei ollut samaa kaiken nielevää iloa, jonka muistan äidiksi tulemisen tuottaneen, eikä se ollut samaa helpotusta, jonka koin todettuani lapsen kaikkien sormien ja varpaiden olevan paikallaan. Tuo rauhan ja täyttymyksen kokemus yllätti minut voimallaan. Tässä, minun

käsissäni, lepäsi elämänketjun lenkki, joka yhdisti menneen siihen, mitä on tulossa. Olin ylpeä omasta osuudestani noihin arvoituksellisiin silmiin, jotka tujottivat minua, ja hetken tunsin olevani yhtä koko maailman kanssa.”

Isovanhemmaksi tultaessa koetaan elämässä isoja muutoksia, sillä he saattavat kokea, että elämän ja kuoleman kysymykset tulevat entistä ajankohtaisemmiksi. Tällöin ihminen alkaa miettiä omia arvojaan ja usein työ- ja suorituskeskeisyys siirtyy syrjemmälle ja halu viettää aikaa läheisten kanssa valtaa alaa. Onnellisen isovanhemmuuden käsitettä pohtiessa läheis- keskeisyys on tärkeää, sillä isovanhemmat ovat tärkeässä roolissa lapsen elämässä; rakastavi- na aikuisina, jotka jaksavat kuunnella ja olla aidosti kiinnostuneita lapsen ajatuksista. (Ijäs 2006: 49-51.)

Isovanhemmuus koetaan yleensä antoisana ja se poikkeaa usein paljon omasta vanhemmuu- desta, sillä isovanhempana aikaa riittää paremmin omille lapsenlapsille kuin omille lapsille heidän ollessaan pieniä. Lisäksi isovanhemmuus on vanhemmuutta rennompaa, sillä sitä ei samalla tavalla leimaa kuri ja säännöt. Isovanhemmuutta ei myöskään tarkastella tuottavuus- den ja suoritusten perusteella, kuten nyky maailmassa on tavallista, vaan isovanhemman ja lapsenlapsen välisen toiminnan merkityksellisyys ratkaisee. Nämä seikat tekevät isovanhem- muudesta valtavan voimavaran, josta hyötyy perheen lisäksi koko yhteiskunta. (Heikkinen & Marin 2002: 111, 113.)

Muuttuvassa yhteiskunnassamme myös isovanhemmuuden käsite on laajentunut ja ajatus sii- tä, että se voidaan käsittää muunakin kuin biologisena isovanhemmuutena on herättänyt pal- jon keskustelua. Isovanhemmuus voidaan nykyään nähdä ennen kaikkea sukupolvien välisenä vuorovaikutussuhteena. Yhteisöllisestä isovanhemmuudesta kiinnostuneet ikäihmiset ovat va- paaehtoisia, jotka tahtovat antaa aikaa ja olla läsnä lapsille. (Rippstein 2008: 20.)

Jo vuosisatojen ajan on sukupolvien välisellä vuorovaikutuksella ollut tärkeä merkitys yhteisöä koossa pitävänä voimana. Vanhemmuuden säilymisen kannalta isovanhemmuus onkin arvokas asia. Merkityksellistä se on etenkin siksi, että lapsilla olisi mahdollisuus hahmottaa omaa paikkaansa elämänkaarella, tuntea olevansa osa jotain suurempaa. Isovanhemmat voivat leikkimällä ja hoitamalla helpottaa lapsiperheiden arkea ja samalla myös välittää tietoa siitä, minkälaista elämä on ennen vanhaan ollut. Lapset puolestaan pitävät vanhemmat sukupolvet tietoisina nykyhetken maailman menosta ja välittävät tunnetta, että isovanhempia todella tarvitaan. (Rippstein 2008: 20.)

4 Opinnäytetyön tausta

Idea opinnäytetyön toteutukseen syntyi jo opintojen puolivälissä keskustellessamme tulevai- suudessa hämmäyttävästä opinnäytetyöstä. Pohdimme, että olisi mukava tehdä opinnäytetyö

yhdessä, sillä olimme tehneet opintojemme aikana monia ryhmitöitä yhdessä ja tunsimme toisemme ja toistemme tavat työskennellä. Toinen meistä on syventynyt vanhusten ja seniorien hyvinvoinnin vahvistamiseen ja toinen tavoittelee lastentarhanopettajan pätevyyttä, joten saimme hyvän idean yhdistää nämä kaksi mielenkiinnon kohdetta. Emme edes silloin vielä ymmärtäneet, kuinka ajankohtaisesta aiheesta opinnäytetyössämme olikaan kysymys. Aihe kuitenkin kiinnosti meitä ja vielä opinnäytetyötä aloittaessa kiinnostus aihetta kohtaan on pysynyt ennallaan.

Aiheen ajankohtaisuus ja ihmisten mielenkiinto siihen näkyy siinä, että viime vuosi 2012 oli aktiivisen ikääntymisen ja sukupolvien välisen solidaarisuuden teemavuosi koko Euroopassa, joten aihe on ollut paljon pinnalla myös muualla kuin Suomen rajojen sisällä. Teemavuoden tavoitteina oli luoda muun muassa kansalaisille, kouluille ja työpaikoille edellytyksiä aktiivisen ikääntymisen sekä sukupolvien välisen yhteistyön tärkeyden ymmärtämiseksi, sillä sitä tarvitaan ihmisten osallisuuden lisäämiseen ja hyvinvoinnin kehittymiseen. Lisäksi hanke pyrki tuomaan julki menetelmiä, joilla voidaan edistää sukupolvien välistä yhteistyötä. Kolmantena tavoitteena hankkeella oli lisätä ymmärrystä kuhunkin sukupolveen kuuluvista erilaisista ryhmistä ja sitä kautta lisätä sukupolvien välistä solidaarisuutta. (Työterveyslaitos 2012.)

Opinnäytetyömme aiheesta on myös tehty paljon erilaisia tutkimuksia, joissa selvitetään sukupolvien välisen ketjun vahvistamisen merkitystä ihmisen elämässä. Yhtenä esimerkkinä on Tuulikki Ukkonen-Mikkolan väitöskirja ”Sukupolvien kohtaamisia lasten ja vanhusten yhteisessä palvelukeskuksessa” (2011), jossa lapset ja ikääntyneet ovat päässeet toimimaan yhteiseen toimintaympäristöön, minkä kautta on saatu luotua yhteisöllisyyttä ja vuorovaikutusta ikäpolvien välille.

4.1 Opinnäytetyön prosessikuvaus

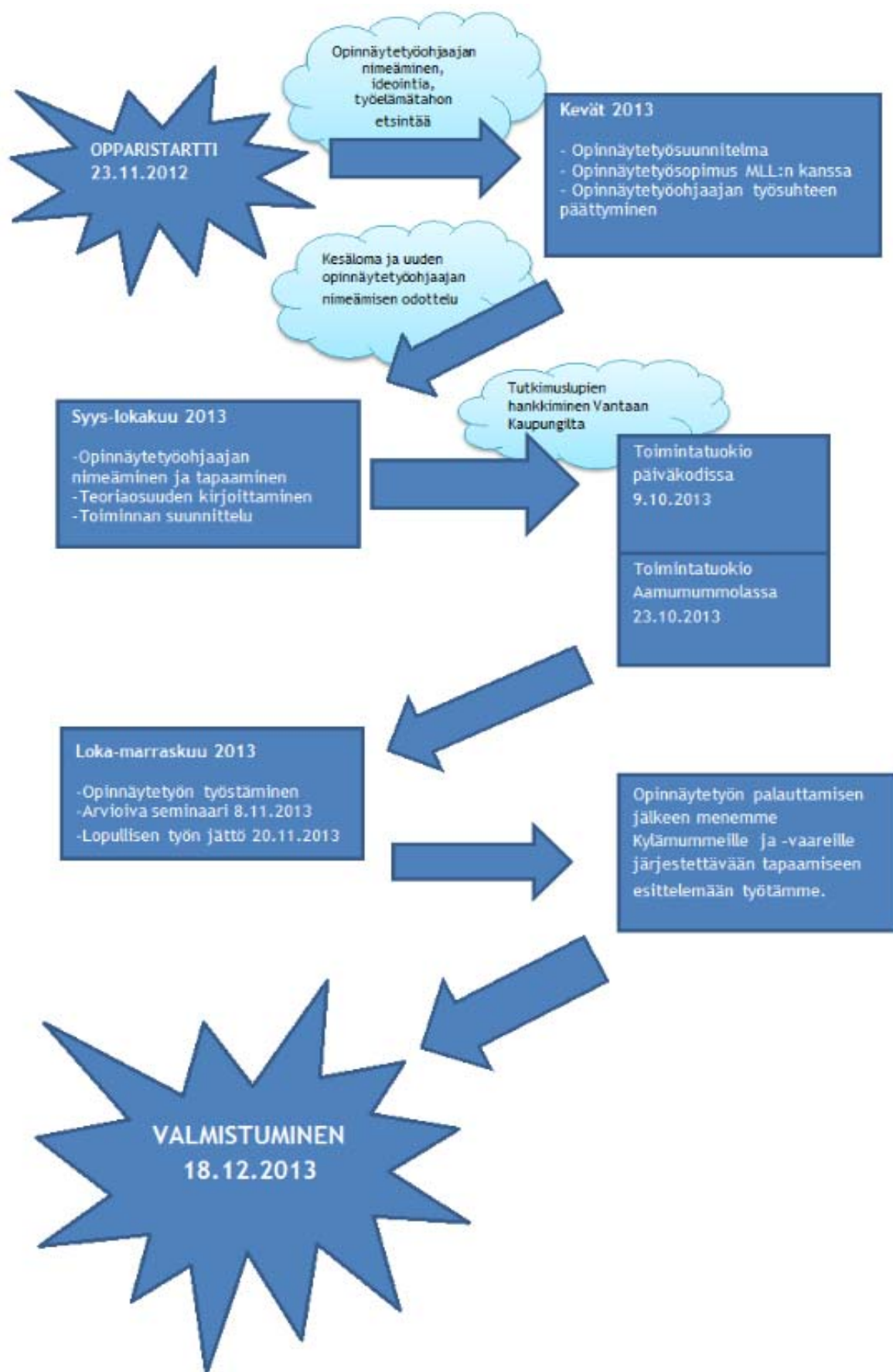
Aloitimme opinnäytetyömme tekemisen marraskuun lopussa 2012. Meillä oli selkeä näkemys siitä, että opinnäytetyö liittyy lapsiin sekä ikääntyneisiin ja se tulisi olemaan toiminnallinen, jossa tutkimukselle arvokasta tietoa pyritään löytämään vapauttamalla tutkimuksen kohteena olevat jäsenet toimimaan yhdessä (Eskola & Suoranta 2000: 130). Opinnäytetyön lopullinen rakenne alkoi kuitenkin muotoutua vasta pitkän pohdinnan jälkeen. Yhteistyötahojen vaihtuessa pariin kertaan, myös itse työ on muuttanut muotoaan. Emme myöskään olleet tarkkaan päättäneet, miten opinnäytetyömme toteutamme, sillä halusimme kuunnella työelämätahton ehdotuksia ja mahdollisia tarpeita toiminnan toteutukselle. Lopulta Mannerheimin Lastensuojeluliiton lähdettyä yhteistyöhön kanssamme, alkoivat suunnitelmat selkeytyä. Leikki valikoitui toiminnan keskiöön, sillä se on aihepiiri, joka yhdistää kaikkia sukupolvia ja jokaisella on siitä joitakin kokemuksia. Opinnäytetyön toimintaosuuden rajaaminen osoittautui haastavaksi, sillä meillä oli useita vaihtoehtoja, joista valita. Lopulliseen opinnäytetyöhön niistä päätettiin

kahden vuorovaikutuksellisen leikkihetken toteuttaminen kahdessa eri toimipaikassa yhdessä Kylämummin ja lapsiryhmän kanssa. Esittelimme suunnitelman suunnitelmaseminaarissa 5.4.2013.

Ennen opinnäytetyön toiminnan toteuttamista ehti tapahtua paljon. Opinnäytetyöohjaajan vaihtuminen, molempien työharjoittelu sekä kesäloma vaikeuttivat opinnäytetyön etenemistä ja pääsimme suunnitelmavaiheen jälkeen kunnolla vauhtiin vasta syyskuussa 2013. Saimme uuden ohjaajan työllemme ja hänen tapaamisen jälkeen aloimme kirjoittaa opinnäytetyön teoreettista viitekehystä, sillä halusimme saada sen valmiiksi ennen toiminnan toteutusta. Samaan aikaan haimme Vantaan kaupungilta kahta erillistä tutkimuslupaa, yhtä kouluun ja yhtä päiväkotiin (liitteet 3 ja 4). Tutkimuslupa-asioiden selvittyä otimme yhteyttä Kylämummeihin, jotka olivat osallistumassa toimintaan ja sovimme yhdessä heidän ja toimipisteiden kanssa toiminnan toteutuksen päivämääristä. Päiväkodin toiminnan toteutus oli 9.10.2013 ja koulun 23.10.2013.

Tämän jälkeen opinnäytetyö työstettiin loppuun ja arvioiva seminaari järjestettiin 8.11.2013. Lopullisen työn jättöpäivä oli 20.11.2013. Mannerheimin Lastensuojeluliitossa työskentelevän yhteyshenkilömme pyynnöstä menemme esittelemään työtämme joulukuussa järjestettävään Kylämummien ja -vaarien vertaistapaamiseen. Kerromme heille opinnäytetyömme toteutuksesta ja siitä, kuinka ideamme voisi toimia parhaimmin käytännössä.

Ohessa on opinnäytetyöprosessista koostamamme kuvio, josta on nähtävissä yksityiskohtaisesti opinnäytetyöprosessimme eri vaiheet.

Kuva 2 - Prosessikuvaus

4.2 Mannerheimin Lastensuojeluliitto yhteistyökumppanina

Lastensuojeluliitto on Carl Gustaf Emil Mannerheimin, Sophie Mannerheimin sekä Arvo Ylppö Erik Mandelin vuonna 1920 perustama valtakunnallinen kansalaisten järjestö, joka toimii lasten, nuorten sekä lapsiperheiden oikeuksien ja etujen hyväksi. Järjestön arvoja ovat muun muassa lapsen ja lapsuuden arvostus, yhteisvastuu, inhimillisuus, suvaitsevaisuus ja yhdenvertaisuus sekä ilo. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2013.)

Mannerheimin Lastensuojeluliiton päämääränä on erityisesti auttaa lapsia olemaan osallisia sekä näkyviä yhteiskunnan jäseniä, niin että jokaisella lapsella on hyvä, onnellinen ja turvallinen kasvuympäristö. Mannerheimin Lastensuojeluliitto antaa toiminnallaan arvostusta ja tukea vanhemmuuteen sekä yhteiseen kasvatustyöhön. Vapaaehtoistyö, toisen auttaminen ja välittäminen sekä yhteisen vastuun kantaminen ovat yhteiskunnassa näkyviä arvoja, joita Mannerheimin Lastensuojeluliitto pitää myös päämäärinään. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2013.)

Ydinalueena Mannerheimin Lastensuojeluliiton toiminnassa ovat lasten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin ja elinolojen edistäminen, lasten kuulemisen ja osallisuuden edistäminen, lapsuuden kunnioittaminen ja suojeleminen sekä vanhemmuuden arvostaminen ja tukeminen. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2013.)

4.3 Sukupolvet lapsuuden tukena Kylämummi ja -vaari -toiminnassa

Mannerheimin Lastensuojeluliiton Kylämummi ja -vaari -toiminta on saanut alkunsa yhdistyksen halusta vahvistaa sukupolvien välistä vuorovaikutusta sekä luoda mahdollisuuksia kolmen, jopa neljän sukupolven kohtaamiseen ja yhteiseen toimintaan. Kylämummit sekä -vaarit ovat siis seniori-ikäisiä vapaaehtoisia, jotka voivat toimia esimerkiksi päiväkodeissa tai Mannerheimin Lastensuojeluliiton perhekahviloissa ja kerhoissa leikkimässä ja touhuamassa lasten ja perheiden kanssa. Mannerheimin Lastensuojeluliiton Kylämummi ja -vaari -toiminta on yhteisöllistä isovanhemmuutta parhaimmillaan, jonka toiminta painottuu Mannerheimin Lastensuojeluliiton omiin ryhmiin ja erilaisiin perhettä kokoaviin tilaisuuksiin. Näissä mummi- ja vaari-ikäiset vapaaehtoiset jakavat omaa aikaansa sekä taitojansa lasten, heidän vanhempiensa sekä muiden kasvattajien kanssa. Vapaaehtoiset ovat mukana toiminnassa omien voimavarojen sekä kiinnostuksen mukaan, eivätkä he toimi vain yksittäisten lasten niin sanottuina varamummina tai -vaareina, vaan aina koko ryhmän kanssa. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto.)

Kylämummi ja -vaari -toiminta on saanut alkunsa jo vuosina 2003-2005, jolloin Mannerheimin Lastensuojeluliitto kehitti ja kokeili sukupolvien välistä toimintaa kolmella alueella, Pohjois-

Savossa, Varsinais-Suomessa ja Keski-Suomessa. Tällöin vielä pilottivaiheessa olevaan toimintaan osallistuvia isovanhempia kutsuttiin varaisovanhemmiksi, varavaareiksi ja -mummeiksi. Jo tällöin he toimivat muun muassa päiväkodeissa, kerhoissa ja perhekahviloissa. Kokemukset kannustivat toiminnan jatkamiseen, sillä huomattiin, että tällaiselle yhteisölliselle isovanhemuustoiminnalle on tarvetta laajemminkin. (Juurakko, Rippstein, Väätäinen, Viinikka, Ylikojola & Ylönen 2007: 9.)

Toiminnan tavoitteina on muun muassa saada sukupolvet toimimaan yhdessä ja näin ollen tutustumaan toisiinsa. Toiminnalla myös tuetaan hyvää lapsuutta vahvistamalla sukupolvien ketjua, sekä siirretään kulttuuriperintöä sukupolvelta toiselle ja lisätään näin myös näiden sukupolvien myönteistä vuorovaikutusta. Kylämummi ja -vaari -toiminta myös luo mahdollisuuksia tehdä antoisaa vapaaehtoistyötä omilla ehdoilla. Toiminnalla pystytään lisäämään alueellista yhteistyötä sekä yhteisvastuuta lapsista. Tämä sukupolvet yhdistävä toiminta perustuukin Mannerheimin Lastensuojeluliiton omiin arvoihin ja päämääriin, sekä toiminnan taustalla ovat yleisesti hyväksytyt, kaikkea vapaaehtoistoimintaa ohjaavat peruseriaatteet. Nämä kyseiset periaatteet myös linjaavat sitä, mitä toiminta parhaimmillaan on ja mihin sen tulisi pyrkiä. (Juurakko ym. 2007: 9.)

Kylämummi ja -vaari -toiminta on hyvin monimuotoista ja siinä on nähtävissä innostus, joka kumpuaa usein juuri siitä, että vapaaehtoisten on mahdollista toteuttaa toimintaa omien voimavarojen sekä kiinnostuksen mukaan ja tehdä yhteisöllisestä isovanhemmudesta juuri oman näköistään. Toiminnassa voi olla mukana satunnaisesti ja joillekin toiminnasta taas muotoutuu lähes täyspäiväistä vapaaehtoistyötä lasten parissa. (Juurakko ym. 2007: 15.)

Lasten tuodessa toimintaan mukaan oman mielikuvituksensa rikkauden ja aitouden, niin puolestaan kylämummin tai -vaarin elämäkokemus tuo kärsivällisyyttä ja kykyä ohjata sekä neuvoa myös vaikeiden asioiden opettelussa. Kylämummin tai -vaarin seura tuntuu lapsista turvaliselta ja lapset kokevat puuhailun ja uusien asioiden kokeilun eri ikäisten ihmisten kanssa mukavaksi. Yhdessä tekeminen parhaimmillaan mahdollistaa aidon kohtaamisen. (Juurakko ym. 2007: 15.)

5 Opinnäytetyön tavoitteet

Opinnäytetyömme nimen mukaisesti, pääasiallinen tavoitteemme on vahvistaa sukupolvien välistä vuorovaikutusta leikin keinoin. Leikki on kuitenkin toiminnan muoto, joka on ollut josain vaiheessa elämää molemmille sukupolville tärkeä keino kehittää omaa itseään. Leikkikulttuurin avulla voidaan samanaikaisesti tukea lasten kasvua ja kehitystä sekä antaa ikäihmisille mahdollisuus löytää omia voimavarojaan muistelun kautta, jolloin se aktivoi molempia

osapuolia. Konkreettisin tavoitteemme on kuitenkin saada ikäihminen ja lapsiryhmä toimimaan saumattomasti yhdessä ja lisätä heidän välistä ymmärrystä.

5.1 Toiminnan tavoitteet

Opinnäytetyön kohderyhmänä on kaksi eri ikäryhmää, joten asetettuja tavoitteita voi tarkastella kahdesta eri näkökulmasta, sillä toiminnan hyödyt näyttäytyvät eri tavalla ikääntyneiden ja lasten kohdalla. Lisäksi olemme pyrkineet muodostamaan molempiin ikäryhmiin liittyviä tavoitteita, joiden avulla sukupolvien välistä vuorovaikutusta saataisiin vahvistettua.

Opinnäytetyön pääasiallinen tavoite on kannustaa näitä kahta eri sukupolvea vuorovaikutukseen leikin avulla ja pyrimme toiminnan aikana havainnoimaan sitä, minkälainen merkitys leikillä on vuorovaikutuksen syntymiseen. Opinnäytetyön toiminnallisen osuuden tarkoitus on pyrkiä tuottamaan sellaista toimintaa, jonka avulla voidaan edesauttaa kulttuuriperinnön jakamista sukupolvelta toiselle. Toiminnan kautta pyrimme antamaan lapsille mahdollisuuden hahmottaa omaa paikkaansa osana sukupolvien välistä ketjua ja näin oppia toimimaan eri ikäpolvien kanssa. Luovan muistelutyön käyttäminen menetelmänä pyrkii antamaan ikäihmisille mahdollisuuden löytää omia voimavarojaan. Leikin kautta toivottavasti myös saamme horjuttua ikäpolvien välisiä mielikuvia.

Yleisten tavoitteiden lisäksi asetimme myös henkilökohtaiset tavoitteet, sillä tarkastelemme opinnäytetyötä eri näkökulmista, toinen enemmän ikääntyneiden ja toinen lasten näkökulmasta. Osa tavoitteista on kuitenkin samoja. Yksi yhteinen tavoite on ymmärtää, millainen merkitys leikillä on ihmiselle elämänkaaren eri vaiheissa. Leikki on ilmiönä mielenkiintoinen ja pyrimme ymmärtämään sen, kuinka se näkyy ihmisen elämässä vauvasta vaariin. Molemmat ovat kiinnostuneita leikin mahdollisuuksista ja niiden hyödyntämisestä työelämässään tulevaisuudessa. Lisäksi molemmat pyrkivät aktiivisesti arvioimaan ja refleктоimaan omaa toimintaansa ja sen kehittämisen mahdollisuuksia tulevaisuuden ammattia ajatellen.

Ikääntyneiden kohdalla on mielenkiintoista laajentaa ymmärrystä siitä, että mikä merkitys sukupolvityöllä ja yhteisöllisellä isovanhemmudella on ikääntyvälle yhteiskunnallemme ja siinä eläville yksittäisille ikäihmisille. Aktiivisten eläkeikäisten määrä kasvaa ja sen kanavoiminen hyödylliseksi toiminnaksi tulee varmasti olemaan tärkeä osa tulevaisuuden vanhustyötä. Opinnäytetyön toteutuksen kautta toivottavasti löytyy ideoita ja keinoja tähän.

Tulevan lastentarhanopettajan näkökulmasta tärkeäksi tavoitteeksi nousee leikin merkityksen ymmärtäminen osana lapsen kasvua ja kehitystä, sekä oppia ottamaan tämä huomioon varhaiskasvatustoimintaa suunnitellessa. Lapsen arvostava kohtaaminen on tärkeää lapsen kas-

vulle ja kehitykselle ja tavoitteena on siirtää ymmärrystä tästä myös sukupolvien väliseen toimintaan.

<p>Yleiset tavoitteet:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kannustaa eri sukupolvia vuorovaikutukseen leikin avulla - Havainnoida leikin mahdollisuuksia sukupolvien välisen vuorovaikutuksen vahvistamisessa - Tuottaa toimintaa, joka edesauttaa kulttuuriperinnön jakamista sukupolvelta toiselle - Antaa lapselle mahdollisuus hahmottaa omaa paikkaansa osana sukupolvien välistä ketjua <ul style="list-style-type: none"> • Lapsi oppii toimimaan eri ikäpolvien kanssa ja hahmottaa niiden roolia ympärillään - Antaa ikäihmisille mahdollisuus löytää omia voimavarojaan luovan muistelutyön kautta. - Horjuttaa ikään liittyviä mielikuvia <ul style="list-style-type: none"> • Saada esimerkiksi lapset näkemään, että myös ikääntyneet ovat olleet joskus lapsia ja tuntevat leikin maailman 	
<p>Susan:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ymmärtää sukupolvityön merkitys hyvinvoinnille sekä ymmärtää (yhteisöllisen) isovanhemmuuden merkitys erityisesti ikäihmisen, mutta myös lapsen minuudelle. - Ymmärtää leikin merkitys ihmisen elämänsä eri vaiheissa. - Saada eväitä toteuttaa sukupolvien välistä toimintaa myös omassa tulevaisuuden työpaikassa. - Arvioida omaa roolia toiminnan toteutuksessa. 	<p>Jonna:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ymmärtää leikin mahdollisuuksia menetelmänä. - Ymmärtää leikin merkitys ihmisen elämänsä eri vaiheissa. - Arvioida omaa roolia toiminnan toteutuksessa.

Taulukko 1 - Tavoitteet

5.2 Tutkimusmenetelmät

Opinnäytetyömme on toimintatutkimus, joka voi pitää sisällään useita eri tutkimusmenetelmiä. Toimintatutkimukselle on tunnusomaista, että itse toiminta ja tutkimus toteutuvat samanaikaisesti ja tutkimuksesta pyritään saamaan välitön hyöty ja kehittämään sitä samanaikaisesti. Toimintatutkimuksessa toiminta käsitetään ensisijaisesti sosiaalisena toimintana, eli pyritään tutkimaan ja kehittämään ihmisten, tässä tapauksessa lasten ja ikääntyneiden, välistä yhteistoimintaa. (Aaltola & Valli 2010: 214-215.) Meille oli alusta asti selvää, että tulemme tekemään toiminnallisen opinnäytetyön, sillä meitä kiinnosti havainnoida ja arvioida itse kehittämäämme toimintaa sen sijaan, että tutkisimme jotain jo aiemmin luotua. Lisäksi toisen meistä suorittamat luovien menetelmien syventävät opinnot vaikuttivat päätökseen tehdä toiminnallinen tutkimus.

Yksi valituista tutkimusmenetelmistä on osallistuva havainnointi. Osallistuva havainnointi on aineistonkeruutapa, jossa tutkija osallistuu tutkimansa ryhmän toimintaan jollakin tavalla tarkkailun ohessa. Tutkimuksessa käytettävä osallistuva havainnointi eroaa arkipäivän tarkkailusta monella tavoin, sillä tutkijalla ei yleensä ole asemaa tai uraa tutkittavassa yhteisössä, tutkija pystyy tarkkaan havainnointiin, tiedot kerätään ja tallennetaan systemaattisesti sekä tutkijalla on oletettavasti erityinen ammattitaito havainnointiin ja saadun tiedon analysointiin. Osallistuminen toimii myös havainnoinnin apuvälineenä, jolloin kuulon ja näön lisäksi mukana ovat muutkin aistit ja myös tunteita pystytään hyödyntämään. (Aaltola & Valli 2010: 161; Eskola & Suoranta 2000: 98-99.) Havainnointia tehdään koko toiminnan ajan ja saatu aineisto pyritään analysoimaan mahdollisimman pian toiminnallisen osuuden toteuttamisen jälkeen.

Lisäksi aineistoa kerätään etukäteen asetettujen palautekysymysten avulla. Lapsille ja ikääntyneille on asetettu ikäpolvikohtaiset kysymykset, joihin kerätään vastaukset toiminnan jälkeen. Seuraavassa kappaleessa on kuvattu tarkemmin sitä, kuinka palautekysymykset ovat muotoiltu ja mitä apuvälineitä olemme palautteenkeruun tukena käyttäneet, jotta niiden avulla saataisiin vastauksia arviointikysymyksiin.

5.3 Arviointikysymykset

Arviointikysymykset on pyritty muotoilemaan niin, että ne vastaisivat kysymyksiin leikin merkityksestä sukupolvien välisessä vuorovaikutuksessa. Arviointikysymyksiin pyritään löytämään vastauksia omien havaintojen ja erikseen ikäihmisille ja lapsille suunnattujen palautekysymysten avulla. Arviointikysymykset pyrittiin rajaamaan mahdollisimman tarkasti, jotta tulokset voisivat palvella opinnäytetyön tavoitteita parhaalla mahdollisella tavalla. Lopulliseen työhön valikoituivat seuraavat kysymykset:

- Mikä merkitys leikkikulttuurin jakamisella on sukupolvien välisessä vuorovaikutuksessa?
- Miten leikki toimii luovan muistelutyön keinona?
- Minkälaisia ajatuksia toiminta herättää osallistujissa?

Palaute kerätään lapsilta ja Kylämummilta erikseen. Lasten kanssa palaute kerätään yhteisen keskustelun avulla, sekä hyödyntämällä hymynaamataulukkoa, josta lapsi pystyy osoittamaan toiminnan herättämiä tunteita. Kysymykset on muotoiltu niin, että lapsen on ne helppo ymmärtää. Alla on lueteltuna kysymykset, joihin palautekeskustelulla pyritään löytämään vastauksia.

- Miltä kylämummin opettamat leikit tuntuivat?
- Miltä tuntui opettaa ja kerto omista leikeistä kylämummille?
- Mikä oli kivaa, miksi?
- Mikä tuntui vaikealta, miksi?
- Mistä et pitänyt, miksi?
- Aiotko leikkiä kylämummin opettamia leikkejä jatkossa?

Kuva 3 - Hymynaamat (Tolvanen 2013)

Kylämummien kanssa palautekeskustelussa hyödynnetään kuvakortteja, jotka helpottavat toiminnassa heränneiden tunteiden kuvaamista. Lisäksi heidän kanssaan käydään avointa keskustelua ja pyritään löytämään vastauksia tutkimuskysymyksiin. Seuraavia kysymyksiä käytetään palautekeskustelun tukena:

- Miltä tuntui muistella omia lapsuuden leikkejä?
- Miltä tuntui opettaa niitä eteenpäin seuraavalle sukupolvelle?
- Millaista oli tutustua nykyajan lasten leikkeihin?
- Millaisia tunteita toiminta herätti?
- Mikä toiminnassa oli mieleistä, miksi?
- Tuntuiko jokin vaikealta, mikä?

Toiminnasta syntyvät havainnot pyritään kirjaamaan mahdollisimman kattavasti ja sanatar-kasti ylös ja mikäli toisen täytyy keskittyä enemmän ohjaamiseen, niin silloin toinen havainnoi ja kirjoittaa aktiivisesti. Havainnointia tapahtuu koko toiminnan ajan kuitenkin molemmilta tahoilta ja ohjaavammalta osapuolelta kirjoittamatta jääneet havainnot pyritään saamaan tekstiksi mahdollisimman pian toiminnan päättymisen jälkeen.

6 Tutkimuksen toteutus

Opinnäytetyön toimintaosuus on toteutettu kahdessa eri yksikössä; Vantaan Kaupungin päiväkodissa, jossa toimii vapaaehtoinen Kylämummi, sekä Vantaan Kaupungin peruskoulun ala-asteella, jossa on useampien Kylämummien järjestämää toimintaa. Aamumummola -nimellä kulkeva toiminta on uusi kokeilu koulussa ja sitä järjestetään muutamana aamuna viikossa ennen koulun alkua kaikille halukkaille oppilaille. Siellä Mannerheimin Lastensuojeluliiton Kylämummit ottavat lapset vastaan ja puuhailevat heidän kanssaan koulun alkamiseen asti. Tekeminen lasten kanssa voi olla mitä tahansa leikkimisestä lukemiseen ja askarteluun.

6.1 Toimintakerta päiväkodissa

Toimintaa toteutettiin päiväkodissa 9.10.2013 aamupäivällä. Saavuimme hyvissä ajoin paikalle ja päiväkodin henkilökunta otti meidät lämpimästi vastaan, hyvinkin kiinnostuneina tuokios-tamme. Meidät ohjattiin tilaan, jossa pääsisimme toteuttamaan toimintaamme ja ehdimme vielä hetken keskenämme valmistautua ennen kuin osallistujat saapuivat paikalle. Kylämummi kertoi ennen lasten saapumista paikalle, että hänen lapsuudessaan maaseudulla ei juuri leik-kejä leikitty, eikä hän tiennyt, mitä lapsille kertoisi. Päätimme siis olla toiminnassa aktiivi-
semmassa roolissa. Lumon toimintakeskukseen oli hiljattain avattu näyttely liittyen entisajan lasten leikkeihin, kirjoihin, runoihin ja loruihin ja sen avulla kuva entisajan lapsuudesta oli meille ohjaajina selkeämpi. Se auttoi kehittelemään Kylämummille kysymyksiä, jotka saattai-sivat herätellä hänessä muistoja lapsuutensa ajoista.

Toiminnan toteutukseen osallistui Kylämummin lisäksi kuusi 4-6-vuotiasta lasta, joista noin puolet oli tyttöjä ja puolet poikia. Olimme lapset Kylämummin kanssa vastaan ja istuimme kaikki lattialle ympyränmuotoon levitetyille patjoille, jotka olimme ennen tuokion alkamista sinne asettaneet. Ennen tuokion alkamista olimme myös poistaneet tilasta kaikki ylimääräiset ärsykkeet, kuten esimerkiksi lattialla lojuneet lelut, jotka voisivat herpaannuttaa osallistujien keskittymistä itse toimintaan. Aikataulujen vuoksi päätettiin, että toimintakertoja olisi alun perin suunniteltujen kahden sijasta vain yksi. Toimintatuokiolle ja palautteen keräämiselle oli varattu aikaa noin tunti. Tuokio aloitettiin sillä, että esittelimme itsemme ja kerroimme toi-minnan ideasta lapsille ja Kylä-mummille. Myös lapset saivat kertoa omat nimensä ja yhdessä

sovittiin sääntö, että käsi kertoo puheenvuoron tarpeesta. Kaikki osallistujat vaikuttivat heti alusta alkaen innostuneilta aiheesta.

Toiminnan käynnistäminen oli helppoa, sillä päiväkodin henkilökunta oli etukäteen valikoinut pienen joukon lapsia, jotka pärjäisivät sen kaltaisessa ryhmätoiminnassa. Ajankohtana melko aikainen aamupäivä oli hyvä, sillä lapset olivat vielä riittävän rauhallisia ja jaksoivat keskittyä toimintaan. Lisäksi pieni ryhmä lisäsi rauhallisuutta, kun kaikki saivat varmasti vastausvuoron, eikä ollut isoa joukkoa lapsia lietsomassa levottomuutta. Myös lattialle asetellut patjat helpottivat toimintaa, sillä niillä oli mukava istuskella juttelemassa, mutta samalla ne ilmaisivat lapsille, millä alueella toimintaa toteutetaan. Joitakin lapsista sai kuitenkin välillä kutsua takaisin patjoille istumaan, sillä kauempana lojuneet majanrakennuspalikat tuntuivat olevan paljon mieleisempiä makuupaikkoja. Koimme tämän kuitenkin vain pienenä "uuden aikuisen" haastamisena. Kaiken kaikkiaan ryhmän ohjaaminen oli kuitenkin helppoa ja antoisaa.

Keskustelu ryhmän kanssa oli avointa ja se rönsyili aiheesta toiseen, pysyen kuitenkin leikin ja vapaa-ajan vieton maailmassa. Keskustelua käytiin siitä, millaisia leikkejä lapset tykkäävät nykypäivänä leikkiä ja Kylämummikin kertoi, mitä hän on lapsena leikkinyt tai oliko joku lasten mainitsemista leikeistä myös hänen lapsuudestaan tuttu. Lisäksi juteltiin siitä, kenen kanssa lapset leikkivät, missä he leikkivät, miten he leikkivät ja millä he leikkivät. Lisäksi keskusteltiin heidän harrastuksistaan ja muista mielenkiinnon kohteistaan. Harrastuksista puhuttaessa kävi selkeästi ilmi, että useilla lapsista oli enemmän kuin yksi harrastus. Kaikki olivat myös hyvin innokkaita kertomaan kaikista näistä harrastuksistaan. Keskustelunaiheet olivat lapsille selkeästi mieleisiä, sillä kaikista nuorimmatkin osallistujat jaksoivat keskittyä pelkkään keskusteluun koko sen ajan ja ujoimmatkin tahtoivat saada puheenvuoron. Myös Kylämummi osoitti toiminnan aikana omaa innostustaan aiheeseen. Ilmapiiiri tuokion aikana oli innostunut ja muutenkin hyvin positiivinen.

Ohjaaja: "No keräilettekste jotain?"

Lapsi: "Mä oon keränny mustikoita."

Toiminnan parhaimmaksi hetkeksi tuntui nousevan se, kun lapset ja Kylämummi pääsivät leikkimään yhdessä pari lyhyttä ja yksinkertaista leikkiä. Lapset halusivat leikkiä "Kilikilipukki" -nimistä piirileikkiä ja lisäksi leikittiin meidän itse ehdottamaa "Herää herää vahtikoira" -nimistä piirileikkiä, joka oli myös lapsille tuttu. Leikit olivat selvästi lapsille mieleisiä, sillä he olisivat jaksaneet leikkiä näitä hyvinkin kauan. Kylämummille leikit olivat entuudestaan tuntemattomia, joten tällä kertaa lapset saivat ottaa asiantuntijan ja opettajan roolin ja perinteinen leikkikultuurin jakamisen suunta muuttui. Leikkiminen oli lasten lisäksi erityisen mielekästä myös Kylämummille, sillä hän sai mahdollisuuden oppia uusia leikkejä, joita hän voisi myös jatkossa leikkiä lasten kanssa.

Toiminnan lopussa suoritimme vielä palautekyselyn lapsille ja kiitimme heitä oikein onnistuneesta tuokiosta. Kerroimme, että koimme heidän kanssaan leikkimisen mukavaksi ja että olimme iloisia siitä kuinka avoimesti he kertoivat leikeistään ja mielenkiinnon kohteistansa. Tämän jälkeen ohjasimme lapset takaisin muun päiväkotiryhmän pariin ja jäimme vielä keskustelemaan ja pyytämään palautetta Kylämummilta. Tämän keskustelun jälkeen kiitimme vielä Kylämummiakin erikseen ja poistuimme päiväkodista lapsien vielä huudellessa innostuneina peräämme.

6.2 Toimintakerta koulun Aamumummolassa

Toisen ohjauksen toteutus tapahtui Vantaan Kaupungin ala-asteella toimivassa Aamumummolassa 23.10.2013. Alkuun pyrimme selventämään Kylämummeille, mikä toiminnan tarkoitus on ja painottaa sitä, että pyrimme itse olemaan vain tarkkailijoiden ja havainnoitsijoiden roolissa, jotka kuitenkin tarpeen vaatiessa voivat avustaa keskustelun ylläpitämisessä. Toimintakerran aikana Aamumummolassa kävi arviomme mukaan 10-15 lasta, joista 5-10 osallistui toimintaamme jollakin tavalla. Kylämummit toimivat koulussa Koulumummi -nimikkeillä, joten käytämme tässä toiminnan kuvauksessa heistä samaa nimikettä.

Koulumummi oli kertonut etukäteen, että koululla saattaa olla levotonta, kun lapsia tulee ja menee ja hän ei ollut varma toiminnan sujuvuudesta, joten päätimme sopeuttaa oman toimintamme jo käynnissä olevan toiminnan oheen. Päädyimme siis keskustelemaan leikkimisestä ja lapsuudesta samalla, kun lapset piirsivät ja askartelivat pöydän ääressä. Totesimme jälkikäteen toiminnan kulkua pohtiessamme, että toisaalta lasten askarteluhetkikin oli perinteiden siirtämistä, sillä Koulumummit olivat itse askarrelleet lapsille malleiksi erilaisia askartelutöitä ja he halusivat innostaa lapsia askarteluun, sillä se, ja käsityöt muutenkin, on heille itselleen tärkeä asia lapsuudesta. Pöydän ääreen oli kerääntynyt paljon enemmän tyttöjä kuin poikia, sillä tytöt olivat pääsääntöisesti poikia kiinnostuneempia askartelusta. Pojat sen sijaan leikkivät enemmän sivummalla omia leikkejään. Tyttöjä tuntui myös kiinnostavan leikkimisestä ja muista siihen liittyvistä asioista keskusteleminen, sillä he halusivat mielellään jakaa omia kertomuksiaan.

Lapset tarvitsivat askartelutöidensä kanssa Koulumummeilta apua milloin missäkin, jonka vuoksi Koulumummien oli vaikeaa pitää keskustelua itsenäisesti yllä. Siksi päädyimme tälläkin kertaa ottamaan melko ohjaavan roolin. Jatkuvan avuntarpeen vuoksi keskustelu myös katkesi helposti, mikä teki sen ylläpitämisestä vaikeaa. Vaikka yritimmekin vain toimia keskustelun johdattelijoina ja kannustaa ryhmää keskinäiseen vuorovaikutukseen, huomasimme selvästi niin lasten kuin Koulumummien enemmän ohjaavan puheensa meille kuin toisilleen, mikä vaikutti heidän väliseen vuorovaikutukseen oleellisesti. Pyrimme edistämään lasten ja Koulu-

mummien välistä keskustelua kysymällä lapsilta, onko mitään asioita, mitä he haluaisivat Koulumummeilta kysyä. Lapset pohdiskelivat hetken, kunnes joku keksi kysyä, että oliko silloin kerjäläisiä, kun Koulumummit olivat pieniä. Tästä saatiin syntymään hyvä tarina siitä, kuinka ennen vanhaan mustalaiset kiertelivät talosta taloon pyytäen lupaa päästä peseytymään tai muuta vastaavaa ja lapset kuuntelivat tarinaa kiinnostuneina.

Keskustelua oli helppo lähteä johdattelemaan eteenpäin tarttumalla lasten keskusteluista nouseviin aiheisiin ja esittämällä kysymyksiä Kylämunneille verraten lasten aiheita heidän omaan lapsuuteensa. Lapsista huomasi heti heidän innokkuutensa kertoa heitä itseään kiinnostavista aiheista, joita leikki ja omasta vapaa-ajan käytöstä puhuminen selvästi olivat. He toivat rohkeasti esille omat näkemyksensä ja kertoivat avoimesti kokemuksistaan. Keskustelimme musiikista, loruista, keräilemisestä ja perinneleikeistä lasten samalla askarrellen pöydän ympärillä erilaisista askarteluvälineistä kuka mitäkin. Koulumummien kertoessa oman lapsuutensa vähäisistä joululahjoista ja materian vähäisyydestä, olivat joidenkin lasten ilmeet suorastaan tyrmistyneitä, sillä heidän oli vaikea käsittää sitä, että ennen joululahjaksi saattoi saada ainoastaan yhden päärynän ja että leluja ei muutenkaan juuri ollut.

Ohjaaja: "Mitä jos teillä ei olis ollenkaan leluja?"

Lapsi: "Mä tekisin niitä."

Toiminta pysytteli tällä kertaa ainoastaan yhteisessä keskustelussa leikkimisen sijaan. Ryhmää kuunnellessa ja havainnoidessa oli selvästi huomattavissa, ettei lapsilla ole innostusta lähteä pöydästä omien askarteluidensa ääreltä mihinkään, eikä Koulumummeillakaan ollut ideoita yhteiseen leikkimiseen. Lapsilta nousseet ideat taas eivät olleet tilaan eivätkä tilanteeseen suotavia tai sopivia, joten pelkässä keskustelussa pysyminen oli mielestämme siinä tilanteessa parempi vaihtoehto. Ainoat leikkiehdotukset, joita saimme, olivat erilaisia sotaleikkejä, jotka eivät missään tapauksessa olleet kouluympäristöön soveltuvia. Tilat olivat myös melko rajalliset, mikä saattoi vaikuttaa osaltaan leikki-innottomuuteen.

Lapsilla alkoi aamun ensimmäiset oppitunnit kullakin eri aikaan, joten lapsia lähti paikalta vähän väliä. Havaitessamme lapsen olevan lähdössä, pyysimme häntä antamaan pikaisesti palautetta siitä, millaista toiminta hänen mielestään oli. Paikalla oli myös lapsia, jotka eivät osallistuneet toimintaan millään tavalla, mutta päätimme pyytää palautetta vain niiltä lapsilta, jotka olivat ottaneet jollakin tapaa osaa keskusteluumme. Lasten lähdettyä jäimme keskustelemaan vielä myös Koulumummien kanssa, joille oli jäänyt kontolleen askartelutarvikkeiden siivoaminen pöydästä.

Tässä kappaleessa arvioidaan päiväkodissa ja koulussa toteutettuja toimintoja limittäin. Esittelemme arviointikysymyksiimme löytämiämme vastauksia kysymys kerrallaan. Vertailemme arvioinnissamme sitä, mitä eroja näissä kahdessa toteutuksessa oli, mikä onnistui ja missä olisi vielä kehittämisen varaa. Arvioinnissamme kiinnitämme myös huomiota omiin havaintoihimme, sekä pohdimme niiden ohella asettamiemme tavoitteiden saavuttamista. Lisäksi loppuun on kerätty omaan kappaleeseensa havaintoja siitä, millaista leikkikulttuuri oli ennen ja millaista se on nyt.

Päiväkoti ja koulun toteuttama Aamumummola ovat toiminnoiltaan melko samantyyllisiä, mutta jo muutaman vuoden ero lasten kehityksessä voi vaikuttaa siihen, miten lapset suhtautuvat toimintaan. Kouluikässä kiinnostus ryhmäleikkeihin alkaa selkeästi vähentyä ja kaveriporukat tiivistyvät, jolloin halua porukan ulkopuolisten kanssa leikkimiseen ei ole. Lisäksi leikkihaluttomuuteen koulussa saattoi vaikuttaa myös se, että menimme ryhmän ehdoilla ja sopeutimme toimintaamme käynnissä olleeseen toimintaan, jolloin lapsilla oli askartelu- ja värityöt kesken. Päiväkodissa taas ryhmäleikit ovat lapsille arkea, joten heidät oli helppo saada innostumaan aiheesta. Lisäksi olimme ottaneet toiminnallemme oman ajan ja paikan, jolloin tilanne oli niin sanotusti rauhoitettu ja lapset jaksoivat keskittyä toimintaan.

Molempien toimintakertojen lapset saivat kertoa mielipiteitään toiminnasta niin, että kukin sai vuorollaan tulla näyttämään hymynaamataulukosta omia tunnelmiaan ja täydensimme näin saamaamme palautetta avoimella keskustelulla ja "mikä"- ja "miksi"-kysymyksillä. Lasten lähdettyä jäimme vielä keskustelemaan Kylämummien kanssa ja myös he saivat antaa palautetta toiminnasta. Palautekysymykset oli suunniteltu sitä silmällä pitäen, että niihin olisi mahdollista saada täsmällisiä vastauksia, jotka auttaisivat vastaamaan laadittuihin arviointikysymyksiin. Lopulta toteutunut toiminta oli kuitenkin niin alkuperäisestä suunnitelmasta poikkeavaa, että palautekysymykset olivat pikemminkin palautekeskustelua ylläpitäneitä kysymyksiä. Osa kysymyksistä jouduttiin sivuuttamaan kokonaan, sillä esimerkiksi kummankaan toimintatuokion aikana Kylämummeilla ei syntynyt ideoita leikeistä, joita he haluaisivat lapsille opettaa, jolloin lapsilta oli turha kysyä sitä, mitä mieltä he opetetuista leikeistä olivat.

Palautekeskusteluissa keskustelimme Kylämummien kanssa myös siitä, kuinka he ovat päätyneet vapaaehtoistyöhön ja miksi juuri Kylämummeiksi. Päällimmäisenä esiin nousi eläkkeelle jääminen ja sen jälkeensä jättämä tyhjiö. Kaikilla oli tallella vielä halu toimia ja vaikuttaa, olla kiinni elämässä. Lisäksi kun parisuhteessa molemmat osapuolet ovat jo eläkkeellä, vieteään paljon aikaa yhdessä, jolloin halu omaan itsenäiseen elämään kasvaa. Vapaaehtoistyöhön päädyttyään he olivat ensin pohtineet, että hakeutuisivat toimimaan vanhustyön puolelle, mutta olivat alkaneet miettiä omaa vanhenemistaan ja suhtautumistaan siihen. Tämän vuoksi he päättivät lähteä päiväkodeihin, elämänkaaren toiseen ääripäähän.

7.1 Toteutuksen arviointi

”Millainen merkitys leikkikulttuurin jakamisella on sukupolvien välisessä vuorovaikutuksessa?” -arviointikysymykseen koemme saaneemme melko hyvän vastauksen opinnäytetyömme myötä. Leikkikulttuuri on sellainen ihmisyiden osa-alue, josta jokaisella on jotakin kerrottavaa. Yhdistämällä leikki sukupolvien väliseen toimintaan, saadaan edistettyä sekä lasten että ikäihmisten hyvinvointia. Leikin kautta yhteisöllisyys lisääntyy, ikääntyneet voivat löytää voimavarojaan muistelutyön kautta ja lapset saavat mahdollisuuden vaikuttaa ja olla oman elämänsä asiantuntijoita. Leikkikulttuuria jakamalla lapset ja ikääntyneet oppivat uutta toisiltaan ja voivat täten siirtää omaksumaansa leikkikulttuuria myös muille tahoille.

Eräs lapsista oli sitä mieltä, että toiminnan mielekkyyttä vähensi hieman se, että hänen oma mumminsa on kertonut hänelle jo ihan tarpeeksi omasta lapsuudestaan. Suurin osa lapsista oli kuitenkin sitä mieltä, että on kiva keskustella, kertoa ja kuulla, leikkikulttuurista. Uskomme, että leikkikulttuurin jakaminen on molemmille osapuolille tärkeää, mutta se ei ole niin kiinnostavaa, jos tietää asioista paljon jo etukäteen. Leikkikulttuurin jakaminen on toiminnassa tärkeässä roolissa ja mielestämme se helpotti omalta osaltaan paljon vuorovaikutusta, kun oli tietty aihe, josta keskustella. Päätelimme, että toiminta on kuitenkin mieleisempää niille toimijoille, joille omat sukulaisuussuhteet eivät mahdollista leikkikulttuurin liikkumista sukupolvelta toiselle.

”Miten leikki toimii luovan muistelutyön keinona?”. Yksi opinnäytetyön tavoitteista oli auttaa ikääntyneitä löytämään omia voimavarojaan luovan muistelutyön avulla. Päiväkodissa työskennellyt Kylämummi kertoi saaneensa täysin uudenlaisen kipinän toimintaansa leikkihetkemme kautta, sillä tähän mennessä hän oli mieltänyt Kylämummin roolinsa lähinnä auttavina käsinä ja läsnä olevana aikuisena päiväkodin hektisessä arjessa. Hän ei ollut miettinyt edes mahdollisuutta, että hän voisi ottaa oman ajan ja paikan lasten kanssa ja puuhaila heidän kanssaan itsenäisesti.

Vaikka osa Kylämummeista epäili, ettei heillä ole mitään kummempaa kerrottavaa lapsuudestaan, niin toiminnan myötä pystyi kuitenkin huomaamaan, kuinka keskustelu vei heitä syvemmälle lapsuuden maisemiin. Mieleen alkoi pulpahtella erilaisia leikkejä, leluja, harrastuksia ja muita mielenkiinnon kohteita omasta lapsuudesta. Myös palautekeskustelussa kävi ilmi, kuinka hyvin oma lapsuus oli muistunut mieleen. Kun käytimme kuvakortteja palautteenannon tukena, löytyi useita kuvia, jotka muistuttivat omasta lapsuudesta ja herättivät tunteita. Muistelutyön avulla ihminen voi ottaa muistissa säilyneen menneisyyden paremmin haltuun ja lujittaa identiteettiään ja sukupolvien välisen vuorovaikutuksen vahvistamisen kannalta voi olla hyödyllistä, että myös ikääntyneet pystyvät palaamaan omaan lapsuuteensa ja kehittämään suhdettaan lapsiin sitä kautta.

”Minkälaisia ajatuksia toiminta herättää osallistujissa?” -kysymykseen saimme osallistujilta melko kattavasti mielipiteitä. Lapset antoivat toiminnasta pääsääntöisesti hyvää palautetta, sillä valtaosa lapsista oli sitä mieltä, että toteutettu keskustelu- ja leikkihetki oli erittäin kivaa ja muidenkin mielestä se oli vähintään melko kivaa. Leikkiminen tuntuu olevan lapsille tärkeää, joten siitä keskusteleminenkin on tietysti mukavaa. Kyselimme myös heidän innokkuudestaan leikkiä Kylämummien kanssa yhdessä useamminkin ja monet olivat sitä mieltä, että se voisi olla kivaa. Tässä näkyikin sukupolvityön merkitys parhaimmillaan. Nykyajan aikuiset, eli lasten vanhemmat, saattavat olla usein hyvin kiireisiä ja suorituskeskeisiä, jolloin ajan löytäminen täydelliselle läsnäololle lapsen kanssa saattaa olla vaikeaa ja lapsi saattaa kokea olevansa yksinäinen. Tällöin Kylämummien rooli lapsen elämässä kasvaa, sillä heillä on aikaa kuunnella, olla läsnä, keskustella, huomioida ja nähdä lapsi. Siksi lasten mielestä heidän kanssaan on mukava toimia, sillä lapsi kokee olevansa arvostettu ja tulleen kuulluksi.

Yksi Kylämummeista piti toimintaa mielekkäänä ja sen inspiroimana hän aikoo jatkossa todennäköisesti leikkiä yhdessä lasten kanssa entistä aktiivisemmin ja kehittää muuta yhteistä toimintaa hänen ja lasten välille. Koulussa toimineet Kylämummit taas eivät tuoneet palautteessaan ilmi samanlaista innostusta toimintaan, mikä saattanee johtua siitä, että heillä tuntui olevan selkeä näkemys siitä, mitä heidän Aamumummi-toiminnaltaan odotetaan. Hekin olivat kuitenkin positiivisin mielin toimintatuokion jälkeen, päätellen siitä, että heillä kuitenkin oli paljon kerrottavaa lapsuudesta ja he jakoivat tarinoitaan mielellään.

Koulussa toimineet Kylämummit kertoivat myös, kuinka elämän erilaisuus ennen ja nyt on melko hämmentävää. Nykyään lapset ovat tottuneet siihen, että heillä on hirveästi erilaista materiaa ja kaupallisuus on muutenkin huipussaan. Emme yhtään ihmettele heidän hämmennystään, sillä kuten he aiemmin kertoivat, ei heidän lapsuudessaan ollut ihmeellistä, jos ei joululahjaksi saanut yhtä päärynää enempää. Voi olla vaikeaa käsittää sitä, mitä nykyajan lapset saavat ja itse asiassa jopa vaativat. Lisäksi he pohtivat sitä, kuinka lasten elämä voi nykyaikana olla myös äärimmäisen haastavaa sosiaalisen paineen vuoksi. Lapsilla tulisi olla suuri määrä erilaista materiaa ja heidän tulisi kuunnella valtamediassa soivaa musiikkia, jotta heidät olisi helpompi hyväksyä kaveriporukkaan.

7.2 Toteutuksen kehittämistarpeet

Tavoitteena oli kannustaa sukupolvia keskinäiseen vuorovaikutukseen leikin keinoin, jolloin meidän roolimme olisi ollut enemmän vain havainnoida ja tarkkailla. Kuitenkin roolimme ryhmässä muodostui enemmän ohjauksellisemmaksi, mikä johti siihen, että lapset ja Kylämummi keskustelivat enemmän meidän kuin toistensa kanssa. Tämä kävi erityisesti ilmi lasten käytöksestä silloin, kun Kylämummilla oli puheenvuoro. Lasten oli haasteellista keskittyä Ky-

lämummiin kertomuksiin lapsuudestaan, sillä he tuntuivat osoittavan tarinansa käytännössä vain meille. Toimintaa ohjaavassa roolissa tulimme kyselleeksi erityisesti lapsilta runsaasti kysymyksiä, mikä synnytti automaattisesti enemmän vastavuoroisempaa keskustelua meidän ja lasten välille. Vuorovaikutus olisi toiminut todennäköisesti paremmin ilman ulkopuolisia ohjaajia, jolloin toimijat olisivat keskittyneet ainoastaan toisiinsa ja uskomme, että osallistujat olisivat saaneet tällöin toiminnasta enemmän irti.

Myös koulun ja päiväkodin erilaiset tilanteet vaikuttivat selkeästi Kylämummiin toimintaan. Päiväkodissa keskustelu yhdessä Kylämummin ja lasten kanssa oli sujuvampaa, kun ohessa ei ollut muuta toimintaa. Kylämummiin ja lasten orientoituminen toimintaamme saattoikin olla yksi osatekijä toimintamme vaikuttavuuteen, sillä Kylämummin ja lasten ollessa avoimin mielin ja vastaanottavaisia toiminnan suhteen, kokivat he toiminnan myös mielekkääksi ja inspiroivaksi. Koulussa taas sekä lapset että Kylämummit puuhasivat samalla muuta, jolloin keskustelua piti jatkuvasti viritellä uudelleen kysymysten avulla ja molempia keskustelun osapuolia piti motivoida jatkamaan yhteistä puhetta leikistä. Se saattoi osaltaan heikentää toimintamme ideaa ja kokemusta sen vaikuttavuudesta.

Toimintaosuuden toteuttamisen jälkeen huomasimme, että asetetut tavoitteet olisi pitänyt rajata tarkemmin ja niitä olisi voinut olla vähemmän. Ottaen huomioon toiminnan lyhyen keston, olivat tavoitteet liian kunnianhimoisia. Kun prosessi olisi ollut pidempikestoisempi, olisi tavoitteiden toteutuminen ollut todennäköisempää. Koimme kuitenkin myös onnistumisen tunteita, kun huomasimme saavuttaneemme joitakin tavoitteita.

7.3 Oman toiminnan arviointi

Asetimme opinnäytetyöprosessin alussa toiminnan tavoitteiden lisäksi myös henkilökohtaiset tavoitteet, joita pyrimme prosessin aikana saavuttamaan. Tässä kappaleessa pohdimme tavoitteidemme saavuttamista ja sitä, mitä olisimme voineet tehdä toisin.

Tavoitteenamme oli ymmärtää, millainen merkitys leikillä on ihmisen elämänkaaren eri vaiheissa ja kuinka leikki ilmenee ihmisen jokapäiväisessä arjessa vauvasta vaariin. Lapsien kohdalla leikin merkitystä oli helpompi havainnoida ja ymmärtää, sillä heille leikki on jokapäiväistä arkea, joten koemme saaneemme hyvän kuvan leikin merkityksestä lapselle. Ikääntyneiden kohdalla huomasimme, että vaikka leikki ei ole yhtä suuressa roolissa heidän arjessaan, myös heidän on helppo heittäytyä leikin vietäväksi ja myös heillä on kerrottavaa siitä. Tämän perusteella koemme, että lasten ja ikäihmisten yhteistä leikin keinoin toteutettua toimintaa on syytä kehittää myös tulevaisuudessa ja tulemme varmasti kiinnittämään siihen huomiota tulevaisuudessa, siirtyessämme työelämään.

Omaa toimintaa arvioidessamme pohdimme kaikista eniten omaa rooliamme toiminnan ohjaajina ja kuinka siinä onnistuimme. Aiemmin jo kerroimme, että toimintatuokioiden toteutuksen aikana vuorovaikutusta syntyi enemmän meidän ja osallistujien välille, sen sijaan että osallistujat olisivat keskustelleet keskenään, kuten oli tarkoitus. Emme voineet tehdä itseämme toteutuksessa tarpeettomiksi, sillä koimme Kylämummien tarvitsevan tukeamme keskustelun ylläpitämisessä. Jos toiminnan tarkoitus olisi ollut, että me olemme sen pääasiallisia ohjaajia, voisimme sanoa sen onnistuneen hyvin. Nyt meidän aktiivisuutemme ei kuitenkaan palvelut opinnäytetyön tavoitetta siitä, että saataisiin lisättyä vuorovaikutusta lasten ja ikääntyneiden välillä.

Myös koko opinnäytetyöprosessin ajan tehtävänjaot toimivat sujuvasti välillämme. Alusta asti oli selkeää, että lastentarhanopettajan pätevyyttä tavoitteleva kirjoittaa teoreettiseen viitekehykseen lapsista ja ikääntyneiden pariin aikova ikääntyneistä. Myös toimintaa toteutettaessa työnjako oli toimivaa ja saimme kattavia muistiinpanoja, vaikka toinen joutuikin ohjaamaan toimintaa kirjoittamisen sijaan. Sen takia oli hyvä idea tulla koululle suoraan toiminnan jälkeen, jolloin saimme havainnot kirjattua tuoreeltaan ylös ja keskusteltua niistä. Loput opinnäytetyön kirjallisesta osuudesta on työstetty tiiviisti yhdessä ja selvisimme siitä ilman suurempia konflikteja. Kokonaisuudessaan yhteistyömme opinnäytetyöprosessin ajan on sujunut paremmin kuin alussa uskalsimme odottaa.

7.4 Leikkikulttuuri ennen ja nyt

Saimme keskustelun avulla paljon tietoa siitä, millaista lasten leikkikulttuuri ja vapaa-ajan vietto on nykypäivänä ja millaista se on ollut ennen. Halusimme opinnäytetyössämme tuoda ilmi eroja ja yhteneväisyyksiä entis- ja nykyajan lasten leikkikulttuurissa, joita olemme keränneet tähän kappaleeseen.

Keskustelimme lasten kanssa siitä, millaisia leikkejä he nykyään leikkivät ja mitkä on niistä kaikista parhaimpia. Varsinkin hippaleikki nousi ryhmässä suosikiksi ja myös Kylämummi ilmoitti leikkineensä sitä lapsuudessa. Myös erilaisten majojen rakentaminen on säilyttänyt suosionsa Kylämummin lapsuusajoista tähän päivään. Hippaleikkien jatkuvan suosion selittää se, että sen toteuttamiseen tarvitaan useita henkilöitä, jolloin myös leikin eteenpäin välittämisen todennäköisyys kasvaa. Hippa on myös ajaton leikki, eikä siinä ole erilaisia variaatioita lukuun ottamatta juuri mitään, mikä sitoisi sen juuri sen hetkiseen aikaan ja kulttuuriin. Sama ilmiö varmasti koskee myös piirileikkejä, jotka ovat säilyttäneet asemansa lasten yhteisleikeissä jo vuosikymmenien ajan. Majaleikkien suosion epäilemme johtuvan ihan vain ihmisen luontaisesta tarpeesta rakentaa itselleen pesää ja suojaa.

Yksi suurimpia muutoksia entis- ja nykyajan lasten leikkikulttuurissa on se, että lelujen ja pelien määrä on kasvanut huomattavasti. Tämä kertoo mielestämme siitä, että lasten ja perheiden elintaso on noussut, mikä on lisännyt kulutusta ja tavarain määrää kotitalouksissa. Toisaalta taas myös kasvatuskulttuuri on muuttunut ja kun 1950-luvulla lapselle riitti kaksi nukkea hoidettavaksi kunnolla, niin nykyään lapsilla on huoneet täynnä leluja, joita he käyttävät valikoiden ja harvemmin (Kalliala 1999: 277). Toiminnassa lapsia kiinnostikin pääsääntöisesti puhua enemmän omista leikeistään ja leikki-ikäisen arjestaan, kuin kuulla Kylämummien kertomuksia heidän ajoistaan, sillä Kylämummien lapsuus on kuulostanut heidän mielestään tylsältä. Tämän päättelimme johtuvan siitä, että silloin ei ollut niin paljon leluja ja muuta materiaalia, mihin nykyajan lapset ovat tottuneet, joten entisajan leikkeihin samaistuminen oli lapsille selvästi haastavaa.

Nykyaikana myös erilaisten elektronisten laitteiden määrä lasten elämässä kasvaa ja ottaessamme aiheen puheeksi lasten kanssa, tuli ilmi, että lähes jokainen katsoo televisiota tai pelaa erilaisilla pelikonsoleilla päivittäin. Pelit ottavat roolia myös lasten muissa leikeissä, sillä kun koululla ollessamme tiedustelimme lasten halukkuudesta leikkiä yhdessä jotain, kuului tietyn poikaryhmän suusta napakka vastaus, että joko leikitään "Minea" (Minecraft) tai "Battlefieldia" (tunnettuja sotapelejä) tai ei mitään. Myös televisio-ohjelmissa esiintyy usein hahmoja, jotka ottavat näkyvän roolin lasten leikeissä. Esimerkiksi aloittelevalle Kylämummille voikin olla suuri hyöty siitä, että hän ottaa näistä hahmoista selvää. Hahmojen tuntemuksen avulla sisäänpääsy ryhmään voi helpottua, sillä Angrybirds- ja Beyblade-kielen ymmärtäminen tekee vaikutuksen lapsiin ja myös Kylämummi pystyy itse seuraamaan keskustelua ja liittymään siihen (Kalliala 1999: 69).

Lapsi 1: "Mä pelaan ihan hirveen paljon!"

Lapsi 2: "Mäki pelaan!"

*Lapsi 3: *hiljaa* "Mäki..."*

Keskustellessamme ryhmissä muusta vapaa-ajan vietosta leikin ohella, nousi harrastustoiminta esille. Yksi kylämummeista kertoi, että hänen lapsuudessaan ei varsinaisesti ollut aikaa harrastustoiminnalle, vaan aika kului erilaisissa kodin askareissa. Hän myös asui maaseudulla pitkien välimatkojen päässä kaikesta, jolloin harrastustoimintaa myös oli erittäin niukasti tarjolla. Uskoisimme kuitenkin, että myös hänen lapsuuteensa harrastustoiminta liittyi, mutta ei yhtä organisoituna kuin nykypäivänä. Ennen lapset saattoivat esimerkiksi nauttia erilaisten käsitöiden tekemistä, mikä lasketaan harrastamiseksi. Se vain tapahtuu harrastajan omilla ehdoilla jaksamisen, kiinnostuksen ja riittävän ajan puitteissa. Nykyaikana taas lapsilla on useita harrastuksia tiettyinä päivinä ja kellonaikoina ja toiminta on paljon järjestelmällisempää ja suorituskeskeisempää. Usein lapsen osallistuminen harrastustoimintaan nykypäivänä tuntuu olevan enemmän sääntö kuin poikkeus ja vanhemmilta vaaditaan lapsen harrastuksen

eteenpäin viemiseksi paljon ponnisteluja. Harrastaminen on usein määrätietoista toimintaa, jossa pyritään tiettyihin päämääriin. Kylämummien kanssa keskustellessa pohdimmekin yhdessä harrastustoiminnan tuomia paineita pienen lapsen elämässä.

Lapsi: "Iskäki aina pelas jääkiekkoo ja jalkapalloo."

8 Eettisyys ja luotettavuus

Koko sosiaali- ja terveysalan yksi tärkeimmistä eettisistä seikoista on vaitiolovelvollisuus ja sosiaalialan opinnäytetyössä se on myös erittäin tärkeää ottaa huomioon. Tämä opinnäytetyö on kirjoitettu niin, että toiminnassa mukana olleet henkilöt eivät ole tunnistettavissa ja saavat täten säilyttää oman anonymiteettinsä. Myös toimipaikkojen nimet on päätetty jättää julkaisematta.

Päiväkodin lasten vanhempia on informoitu toiminnasta erillisellä tiedotteella (liite 1), josta tulee ilmi opinnäytetyön idea, tarkoitus ja toteuttamispäivämäärä. Näin annetaan vanhemmille mahdollisuus päättää oman lapsen osallistumisesta toimintaan. Myös koululle laadittiin vastaava tiedote (liite 2), joka jaettiin vanhemmille Wilma-viestijärjestelmän avulla. Näin vanhemmat ja lapset olivat tietoisia toiminnastamme ja osasivat varautua siihen. Tiedotteessa painotimme, että paikalle saa tulla, vaikka toimintaan ei halua osallistua.

Opinnäytetyön toiminnallisessa osuudessa tärkeäksi huomioitavaksi asiaksi nousi se, että toimintaan osallistuminen on täysin vapaaehtoista ja pois saa jättäytyä, jos siltä tuntuu. Toiminnan oli oltava vapaaehtoista kylämummin lisäksi myös lapsille. Toimintaa suunnitellessa oli siis varauduttava tilanteeseen, jossa lapset eivät mahdollisesti tahtoisi osallistua ohjaustuokioon. Vaikka päiväkodissa työntekijät olivat valikoineet osallistuvan lapsiryhmän ja toimintaa toteutettiin erillisessä tilassa, oli lasten silti mahdollista päättää, jos he halusivatkin jättäytyä toiminnasta pois. Yksi lapsista ilmoittikin ovella, ettei tahdo osallistua, jolloin hän sai jäädä jatkamaan puuhiaan muun päiväkotiryhmän kanssa. Koululla toteutetussa toiminnassa huomasimme olevan parempi sopeutua jo päällä olleeseen tilanteeseen, sillä lasten osallistuminen toimintaamme olisi voinut olla hyvin heikkoa, koska se olisi vaatinut heitä keskeyttämään oman keskeneräisen toiminnan. Lapset saivatkin joko olla aktiivisina mukana keskustelussamme oman toimintansa ohessa, seurata tilannetta hiukan sivummalta tai poistua tilanteesta kokonaan ulkopuolelle oman mielenkiinnon mukaan.

Toimintaa suunnitellessaan tutkijan tulee ottaa huomioon lapsen ikä ja kehitystaso; kokemusmaailman, vieraiden ihmisten kohtaamistaidon ja kielellisen ilmaisukyvyyn ymmärtäminen on tärkeää (Aaltola & Valli 2010: 174). Lapsen on tärkeää tietää, mihin hän on osallistumassa ja kenen kanssa, joten toiminnan idea ja itsensä esittely on toteutettava selkeästi ja yksin-

kertaisesti. Lapsen tasolle asettuminen ja sillä toimiminen auttoi lapsia rentoutumaan ja keskustelemaan vapautuneemmin. Pyrimme olemaan helposti lähestyttäviä ja turvallisia aikuisia tilanteessa.

Toiminnallista tutkimusta tehtäessä on tärkeää muistaa, että tutkimusprosessi itsessään on hyvinkin itseohjautuvaa, jolloin voidaan odottaa yhden tai useamman asian menevän eri tavalla kuin suunnitteluvaiheessa on ajateltu. Tutkimuslupaa hakiessaan tutkija sitoutuu tekemään tiettyjä asioita ja esittämään toiminnan lopuksi raportin luvan myöntäneille tahoille, joten on tärkeää varmistaa, että toiminta-ajatus on edes jollain tasolla toteutettavissa. Tutkimuskysymykset on hyvä muotoilla niin, että niissä on varauduttu toiminnan itseohjautuvuuteen, eli suunnitelman muutoksista huolimatta toiminnan tulee pysyä sille asetetuissa raameissa. (Alasuutari 1994: 277-278.) Olimmekin varautuneet siihen, että opinnäytetyömme toteutus tulee muuttumaan, mutta korkeintaan rakenteellisesti. Opinnäytetyön idea ja tavoitteet pysyivät samoina, vaikka toiminnan toteutuskerrat vähenivätkin kahdesta yhteen per ryhmä. Päädyimme tutkimuslupien hakemisen jälkeen vielä tarkentamaan tutkimuskysymyksiämme, mutta pyrimme muotoilemaan ne niin, että ne vastasivat edelleen läheisesti samoihin kysymyksiin, kuin alkuperäiset tutkimuskysymykset.

Tämän opinnäytetyön luotettavuuteen saattaa vaikuttaa suuresti se, että toiminnan toteutuskertoja oli vain kaksi. Suunnitelmana oli toteuttaa vähintään neljä kertaa, mutta aikataulullisista ja toiminnan sisällöllisistä syistä se tiivistyi nykyiseen muotoonsa. Meidän olisi pitänyt jo toimintaa suunnitellessamme ottaa tämä paremmin huomioon ja suunnitella toiminta niin, että sisältöä olisi riittänyt vähintään kahdelle, mieluiten useammallekin kerralle. Nyt toiminta jäi hieman suppeaksi ja aineistommeikin oli sen vuoksi rajallinen.

Opinnäytetyö saa lisää luotettavuutta kun sillä on kaksi tekijää. Tällöin toimintaa myös havainnoidaan kahdesta eri näkökulmasta. Voidaan tarkkailla samoja asioita sekä huomata sellaista, mitä toinen ei huomaa. Toiminnan jälkeinen refleктоiva ja tulkitseva keskustelu edistää tutkimusprosessia merkittävästi. (Aaltola & Valli 2010: 175.) Lisäksi arvioinnin luotettavuutta lisää se, että välittömästi toiminnan jälkeen kirjoitimme havaintojamme ylös ja keskustelimme niistä yhdessä. Palasimme tekstiin myös myöhemmin, otettuamme toimintaan hieman etäisyyttä. Raporttia työstäessä huomasimme usein ylianalysoivamme toimintaan osallistuneiden sanomisia ja sorruimme sen takia tekemään omia johtopäätöksiä asioista, joita kukaan ei ollut sanonut. Jouduimmekin kiinnittämään huomiota siihen, mitkä analyysistämme päättyi itse raporttiin asti, sillä emme halunneet sepittää asioita, joista meillä ei ollut varmaa tietoa.

Totesimme työskentelymme aikana, ettemme olisi voineet valita opinnäytetyömme keskiöön parempaa aihetta kuin leikki ja leikkikulttuuri. Se oli aihe, josta molemmilla sukupolvilla riitti tarinansa kerrottavaksi. Leikki on lapselle äärimmäisen tuttu ja tärkeä aihe, joten sen kautta on helppo mahdollistaa lapsen itsetuntoa kehittävä kohtaaminen. Lapsi saa toimia oman elämänsä asiantuntijana ja opettaa toiselle sukupolvelle uusia asioita ja näin ollen lapsi saa mahdollisuuden vaikuttaa toiminnan sisältöön ja tuoden omia ehdotuksiaan ja ajatuksiaan esille. Myös Kylämummit pääsevät leikkikulttuurin kautta palaamaan omaan lapsuuteensa ja löytämään omia voimavarojaan luovan muistelutyön kautta sekä jakamaan kokemuksia oman lapsuutensa erilaisuudesta.

Vapaaehtoistyön kautta saadaan lisättyä sukupolvien välistä yhteistoimintaa niidenkin ihmisten osalta, joilla omat sukulaisuussuhteet eivät niitä mahdollista. Sitä kautta hyvinvointi yhteiskunnassamme lisääntyy, kun lapset saavat arkeensa välittäviä aikuisia ja ikääntyneet saavat mahdollisuuden jatkaa tärkeänä osana yhteiskuntaa. Kylämummiuden kautta ikääntyneet saavat kokea isovanhemmuuden ilot, ja he pääsevät peilaamaan toimintaansa omaan vanhemmuuteensa. Niin kuin kaikki muutkin isovanhemmat.

Opinnäytetyömme osoittaa, että leikkiä on mahdollista käyttää vuorovaikutuksen välineenä Kylämummien ja -vaarien sekä lasten välisessä yhteistoiminnassa. Tämän yksittäisen opinnäytetyön toiminnan toteutuksen aikana löytyi useita seikkoja, joihin kuitenkin kannattaa kiinnittää huomiota, jos aikoo kyseistä toimintaa itse jatkossa toteuttaa. Tähän seuraavaan yhteenvetoon olemme tiivistäneet sen, millä keinoilla toimintaa voi toteuttaa onnistuneesti.

Ole kiinnostunut aiheesta. Jos Kylämummi tai -vaari haluaa hyödyntää leikkikulttuuria apuna lapsiin tutustumisessa, on tärkeää, että hänellä itsellään on kiinnostusta ja motivaatiota aiheeseen. Kun on itse innostunut ja avoin, on helpompi saada lapset liittymään keskusteluun.

Kuuntele lasta. Opinnäytetyön aikana huomasimme, että lapset kertovat omia tarinoitaan mielellään aikuiselle, joka osoittaa olevansa kiinnostunut siitä, mitä heillä on kerrottavana. Lapsen arvostaminen ja kuunteleminen ovat avainasemassa vuorovaikutussuhteen luomisessa ja sen voi osoittaa esittämällä yhteenvetoja lapsen kertomasta asiasta kysymyksen muodossa. Aikuiselta vaaditaan keskustelutilanteessa joustavuutta sekä lempeyttä.

Mene ryhmän ehdoilla. Toiminnan toteuttaminen ei välttämättä vaadi sitä, että täytyy ottaa toiminnalle aika ja paikka, vaan leikkiin liittyvää keskustelua voi toteuttaa esimerkiksi askartelun tai muun vastaavan toiminnan ohessa. Leikit tosin saa parhaiten sisällytettyä toimintaan, kun lapset eivät puuhaa samalla muuta. Pohtiessamme sitä, voisiko toiminta soveltua uusien Kylämummien ja -vaarien käytettäväksi ensi kerroilla toimipaikkaan mennessä, totesi yksi Kylämummeista, että ensimmäisillä tutustumiskerroilla on tärkeämpää, että lapset saavat

tutustua omaa tahtiaan uuteen ihmiseen ja silloin mennään lasten ehdoilla. Myöhemmin, lasten totuttua Kylämummiin tai -vaariin, voisi toiminta toteutua paremmin.

Leiki lasten kanssa. Opinnäytetyötä tehtäessä tuli ilmi, että lasten mielestä olisi kivaa leikkiä Kylämummien kanssa. Osallistamalla lasten leikkeihin, oppii itse lasten leikkikulttuurista ja lapsen tasolle asettamalla viestii lapselle, että Kylämummi tai -vaaria on turvallinen ja helppo lähestyä. Ottamalla osaa lasten leikkeihin, tarjoutuu myös mahdollisuus siirtää omaa leikkikulttuuriaan lapsille.

Tämä yhteenveto on vain suuntaa antava ja kertoo omista havainnoistamme. Yllämainitut seikat voivat auttaa toiminnan toteutuksessa, mutta tärkeimpään rooliin nousee kuitenkin jokaisen oma persoona ja arviointikyky. Tapaukset ovat tilanne- ja ryhmäkohtaisia, joten kukaan ei pysty kirjoittamaan ohjeita täydelliseen onnistumiseen, vaan ohjeita ja ideoita tulee soveltaa päällä olevan tilanteen mukaan.

10 Pohdinta

Opinnäytetyömme aihe oli erittäin ajankohtainen ja sukupolvien väliseen yhteistoimintaan on kiinnitetty viime vuosina enenevässä määrin huomiota. Varsinkin opinnäytetöitä ja muita tutkimuksia aiheesta löytyi viime vuosien ajalta useita. Lisäksi sukupolvien välinen solidaarisuus ja aktiivinen ikääntyminen olivat viime teemavuoden 2012 aikana pinnalla koko Euroopassa. Emme opinnäytetyötämme suunnitellessa vielä tienneet sen ajankohtaisuudesta, mutta asian selvittyä mielenkiintomme opinnäytetyötämme ja sen aihetta kohtaan nousi vain entisestään. Koimme omalta osaltamme olevamme hyödyksi suomalaiselle yhteiskunnalle tulevaisuudessa, sillä toimintamme avulla olisi mahdollisuutta lisätä eri-ikäisten välistä yhteistoimintaa ja sitä kautta lisätä yhteisöllisyyttä ja hyvinvointia.

Opinnäytetyötä varten löytyi paljon lähdeaineistoa ja mielestämme oli melko haastavaa rajata aineistosta se, mikä palvelisi parhaiten opinnäytetyötämme. Koemme kuitenkin onnistuneemme aiheen rajaamisessa hyvin, sillä kirjoittamamme teoriapohja tuki hyvin niitä havaintoja, joita teimme toiminnan toteutuksen aikana. Ajattelimme teoriaa kirjoittaessamme, että Kylämummit ja -vaarit näkisivät itsensä pikemminkin isovanhempina lapsille, mutta Kylämummien kanssa keskustellessa kävi ilmi, että he peilaavat omaa Kylämummiuttaan omaan vanhemmuuteensa ja omiin lapsiinsa. Kuitenkin ne Kylämummit, joilla on jo omia lapsenlapsia, vertaavat omaa toimintaansa myös siihen, kuinka he omien lastenlastensa kanssa toimisivat. Tämän takia päätimme pitää teoreettisessa viitekehyksessä isovanhemmuita koskevan osion.

Opinnäytetyöprosessimme kesti aika tarkalleen vuoden ja siihen mahtui paljon uuden oppimista ja onnistumisen kokemuksia, mutta myös valitettavan paljon vastoinkäymisiä. Vaikeissa tilanteissa omalla asenteella oli vaikutusta tilanteeseen suhtautumisessa. Vastoinkäymiseen törmätessä motivaatio laski hetkellisesti aina niin alas, ettei opinnäytetyöprosessin jatkamiseen meinannut löytyä enää uutta intoa. Näissä tilanteissa kiitimme päätöstämme tehdä opinnäytetyö yhdessä, sillä vastoinkäymisistä selviäminen on helpompaa, kun on joku, jonka kanssa keskustella niistä. Pohdimme yhdessä sitä, kuinka voimme oppia näistä vastoinkäymisistä, mitä olisimme mahdollisesti voineet toimia toisin ja kuinka tilanteessa oli järkevintä edetä.

Yhteistyömme opinnäytetyöprosessin ajan oli muutenkin hyvin sujuvaa, eikä konflikteja syntynyt. Odotimme alussa, ettei näin pitkästä ja stressaavasta projektista voi selvitä ilman sanaharkkaa tai erimielisyyksiä. Emme siis väitä, etteikö erimielisyyksiä olisi tullut, mutta olemme pystyneet keskustelemaan niistä rakentavasti ja avoimesti. Kumpikaan ei ole ollut liian ehdoton omien ajatustensa kanssa, joten yhteisen sävelen löytäminen ja kompromissien teko on ollut yllättävän helppoa. Toisen työskentelytavat ovat olleet myös molemmille tuttuja ja jo opintojen alusta asti, joten tiesimme, mitä yhteistyöprosessilta voi odottaa. Myös samanlainen huumorintaju auttoi meitä jaksamaan läpi opinnäytetyöprosessin.

Omaa toimintaa arvioidessamme nousi keskeisimmäksi ajatukseksi oma ohjaajuus ja sen kehittäminen. Usein tulee pohdittua omaa ohjaajuutta siitä näkökulmasta, kuinka osaa ottaa ryhmän haltuun ja toimia toiminnan aktiivisena edistäjänä. Opinnäytetyön toiminnallista osuutta toteutettaessa pinnalle nousikin sen sijaan kysymys, että kuinka me ohjaajina pystymme ohjaamaan ryhmää niin, että se alkaa toimia yhdessä ja ohjaaja ei ole enää aktiivinen osa itse toimintaa. Jatkossa meidän tulisi kehittää omaa ohjaajuuttamme sillä saralla.

Tärkein oivallus opinnäytetyöprosessin aikana oli se, kun ymmärsimme, ettei opinnäytetyön toimintaosuuden ole tarkoitus olla täydellinen suoritus. Myös epäonnistuminen on sallittua. Tämän myötä toiminnan toteuttaminen oli sujuvampaa, sillä ymmärsimme, että voimme luovasti muuttaa ja joustaa suunnitelmastamme tilanteen niin vaatiessa. Ohjaus oli tällöin vapautuneempaa ja helpompaa. Ymmärsimme, että epäonnistumiset olisivat myös itsessään oppimiskokemuksia ja toisivat erilaista näkökulmaa raporttiin. Epäonnistumiset muotoutuivat raporttiimme kehittämiskohteiksi, joihin kannattaa kiinnittää huomiota toimintaa suunniteltaessa.

Mannerheimin Lastensuojeluliiton kanssa tekemämme yhteistyö onnistui erittäin sujuvasti ja koimme sen antaneen meille paljon. Kylämummi ja -vaari -toiminta sopi erinomaisesti opinnäytetyömme ideaan ja tarkoitukseen. Koimme saaneemme tukea ja ideoita yhteistyötaholtamme ja uskomme myös pystyneemme tarjoamaan heille uusia ja innovatiivisia ideoita ja

ajatuksia toimintaansa. Haluaisimmekin kiittää Mannerheimin Lastensuojeluliittoa sekä erityisesti siellä toimivaa yhteyshenkilöämme Tuulikki Materoa siitä, että hänellä on riittänyt uskoa opinnäytetyömme toteutumisen suhteen, ja että hän on ollut joustava opinnäytetyöprosessimme jatkuvasti venyessä ja suunnitelmien muuttuessa.

Lähteet

- Aaltola, J. & Valli, R. 2010. Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Helsinki: WS Bookwell.
- Alasuutari, P. 1999. Laadullinen tutkimus. Jyväskylä: Gummerus.
- Art Renewal Center. Pieter Bruegel. Kinderspiele. 2001. Viitattu 25.10.2013.
<http://www.artrenewal.org/pages/artwork.php?artworkid=3187&size=large>
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2000. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 4. painos. Jyväskylä: Gummerus.
- Haarni, I. 2010. Kolmas elämä - Aktiiviset eläkeikäiset kaupungissa. Helsinki: Gaudeamus.
- Heikkinen, E. & Marin, M. 2002. Vanhuuden voimavarat. Helsinki: Tammi.
- Helenius, A. 1993. Leikin kehitys varhaislapsuudessa. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Hohenthal-Antin, L. 2006. Kutkuttavaa taidetta - Taidetoiminta seniori- ja vanhustyössä. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Hohenthal-Antin, L. 2009. Muistot näkyviksi - muistelutyön menetelmiä ja merkityksiä. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Ijäs, K. 2006. Ikääntyvän ihmissuhteet. Helsinki: Kirjapaja.
- Jantunen, T., Lautela, R. 2009. Kuningasvuosi - Leikin kultta-aika. Helsinki: Tammi.
- Juurakko, A., Rippstein, K., Väättänen, E., Viinikka, A., Ylikojola, L. & Ylönen A. 2007. Sukupolvet lapsuuden tukena - Opas kylämummi ja -vaari -toiminnan käynnistämiseen. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliitto
- Kalliala, M. 1999. Enkeliprinsessa ja itsari liukumäessä - Leikkikuluttuuri ja yhteiskunnan muutos. Helsinki: Gaudeamus.
- Kalliala, M. 2009. Kato mua! Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa? Helsinki: Gaudeamus.
- Kronqvist, E., Kumpulainen, K. 2011. Lapsuuden oppimisympäristöt - Eheä polku varhaiskasvatuksesta kouluun. Helsinki: WSOYpro.
- Lindqvist, G. Leikin mahdollisuudet. 1998. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto. 2013. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Esite.
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Vanhemmuus ja kasvatus. Lapsen itsetunnon tukeminen. Viitattu 31.3.2013.
http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/vanhemmuus_ja_kasvatus/lapsen_itsetunnon_tukeminen/
- Mattila, K. 2011. Lapsen vahvistava kohtaaminen. Helsinki: WS Bookwell.
- Piironen-Malmi, U., Strömberg, S. 2008. Välittämisen pedagogiikka. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.
- Rippstein, K. 2008. Yhteisöllinen isovanhemmuus. Vanhustenhuollon Uudet Tuulet 6/2008, 20.
- Smidt, S. 2011. Playing to Learn - The role of play in the early years. London: Routledge.

Tolvanen, P. 2013. Ensimmäiset Keski-Suomen hymynaamat julki. Viitattu 31.10.2013.
http://yle.fi/uutiset/ensimmaiset_keski-suomen_hymynaamat_julki/6661255

Työterveyslaitos. 2012. Tietoa teemavuodesta. Viitattu 29.10.2013.
http://www.ttl.fi/partner/aktiivinen_ikaantyminen/tietoa_teemavuodesta/sivut/default.aspx

Ukkonen-Mikkola, T. Sukupolvien kohtaamisia lasten ja vanhusten yhteisessä palvelukeskuksessa. 2011. Viitattu 11.11.2013. <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/66723/978-951-44-8382-0.pdf?sequence=1>

Vakkuri, K. 1999. Leikki ja luovuus. Jyväskylä: Gummerus.

Vehkalahti, R. 2008. Kehu lapsi päivässä. Hämeenlinna: Karisto.

Viljamaa, J. 2008. Anna lapsen onnistua. Jyväskylä: Gummerus.

Vilkko-Riihelä, A. 1999. Psykye - Psykologian käsikirja. Porvoo: WS Bookwell.

Kuvat

Kuva 1 - Kinderspiele (Art Renewal Center)	7
Kuva 2 - Prosessikuvaus	23
Kuva 3 - Hymynaamat (Tolvanen 2013)	29

Taulukot

Taulukko 1 - Tavoitteet	27
-------------------------------	----

Liitteet

Liite 1 Tiedote päiväkotilasten vanhemmille.....	51
Liite 2 Wilma-tiedote koululaisten vanhemmille	52
Liite 3 Tutkimuslupa päiväkotiin	53
Liite 4 Tutkimuslupa kouluun	54

Liite 1 Tiedote päiväkotilasten vanhemmille

”Lapsella on hyviä ideoita ja ajatuksia sekä maailmasta että siitä, mitä yhdessä teette. Hänellä on myös kokemuksia ja tietoa, joka on sinulle uutta. Ottakaa tästä kaikki irti.” (Vehkalahti 2007:16.)

Hei lasten vanhemmat!

Olemme kaksi Laurea-ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijaa ja työn alla on tällä hetkellä opinnäytetyö aiheesta *Sukupolvien välisen ketjun vahvistaminen leikin avulla*. Ideamme on siis kehittää kaksi keskustelun siivittämää leikkihetkeä, joissa ovat osallisina lapset, sekä toimipaikassa toimiva Mannerheimin Lastensuojeluliiton Kylämummi. Olemme suunnitelleet, että tulisimme toteuttamaan toimintaamme juuri Teidän lapsenne päiväkotiryhmään 9.10.2013 klo 9.30.

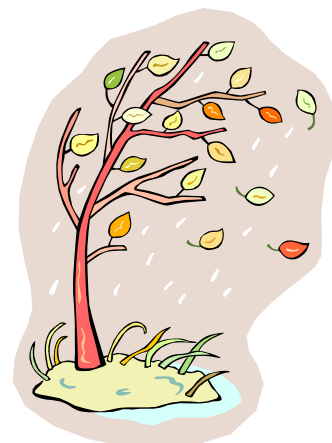
Nämä hetket ovat suunniteltu niin, että lapset ja Kylämummi saisivat jakaa toisilleen omaa leikkikulttuuriaan. Ensimmäisellä kerralla kylämummi kertoisi lapsille omasta lapsuudestaan ja sen leikeistä, joita voidaan lopuksi yhdessä leikkiä ja toisella kerralla taas ”vetovuorossa” ovat lapset, eli keskustelemme heidän leikeistään tänä päivänä.

Näiden hetkien lopuksi keräämme lapsilta (ja Kylämummilta) palautetta siitä, millaista toiminta oli heidän mielestään ollut ja keräämme heidän kommenttejaan aineistoksi. Emme käytä nauhuria tai videokameraa, vain pelkästään kynää, paperia ja omia korviaamme. Opinnäytetyön valmistuttua hävitämme kaiken saamamme aineiston asianmukaisesti. Emme käytä työssämme lasten, emmekä itse asiassa myöskään koko päiväkodin nimeä. Anonymiteetti on siis taattu.

Tämän tiedotteen avulla haluamme varmistaa, että olette tietoisia toimimisestamme lapsenne kanssa ja että saatte mahdollisuuden myös kieltäytyä toimintaan osallistumisesta. Jos olette sitä mieltä, että ette halua lapsenne osallistuvan toimintaan, voitte ilmoittaa siitä päiväkodin henkilökunnalle.

Syksyisin terveisin

Susan Neffling & Jonna Orava

Liite 2 Wilma-tiedote koululaisten vanhemmille

Lapsella on hyviä ideoita ja ajatuksia sekä maailmasta että siitä, mitä yhdessä teette. Hänellä on myös kokemuksia ja tietoa, joka on sinulle uutta. Ottakaa tästä kaikki irti.” (Vehkalahti 2007:16.)

Hei lasten vanhemmat!

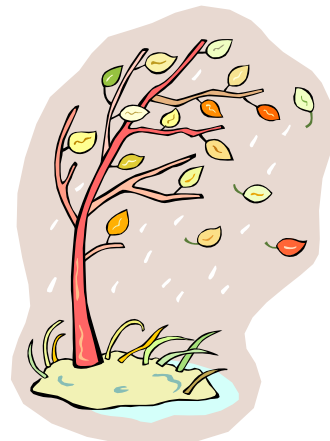
Olemme kaksi Laurea-ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijaa ja työn alla on tällä hetkellä opinnäytetyö aiheesta *Sukupolvien välisen ketjun vahvistaminen leikin avulla*. Ideamme on siis kehittää kaksi keskustelun siivittämää leikkihetkeä, joissa ovat osallisina lapset, sekä toimipaikassa toimiva Mannerheimin Lastensuojeluliiton Kylämummi. Olemme suunnitelleet, että tulisimme toteuttamaan toimintaamme koulullanne toimivaan Aamumummolaan keskiviikkona 23.10.13 klo 8.00.

Tämä hetki on suunniteltu niin, että lapset ja Kylämummit saisivat jakaa toisilleen omaa leikkikulttuuriaan. Keskustelemme yhdessä leikkimisestä ja vapaa-ajan vietosta nykypäivänä ja entisaikoina. Lopuksi keräämme lapsilta (ja Kylämummeilta) palautetta siitä, millaista toiminta oli heidän mielestään ollut ja keräämme heidän kommenttejaan aineistoksi. Emme käytä nauhuria tai videokameraa, vain pelkästään kynää, paperia ja omia korviamme. Opinnäytetyön valmistuttua hävitämme kaiken saamamme aineiston asianmukaisesti. Emme käytä työssämme lasten, emmekä itse asiassa myöskään koulun nimeä. Anonymiteetti on siis taattu.

Tämän tiedotteen avulla haluamme varmistaa, että olette tietoisia toimimisestamme lapsenne kanssa ja että saatte mahdollisuuden myös kieltäytyä toimintaan osallistumisesta. Jos lapsenne ei halua osallistua toimintaan, saa hän kuitenkin tapahtumapäivänä tulla paikalle ja esimerkiksi tehdä sivummalla jotain muuta.

Syksyisin terveisin

Susan Neffling & Jonna Orava

Liite 3 Tutkimuslupa päiväkotiin

VANTAAN KAUPUNKI
VANDA STAD

VIRANHALTIJAN PÄÄTÖS 28 /2013 1 (3)

VD/4093/13.00.00/2013

Sivistystoimi
Kehittämispäällikkö Jarmo Lounassalo

24.9.2013

Tutkimusluvan myöntäminen/ Sukupolvien välisen ketjun vahvistaminen leikin avulla

Tikkurilan Laurea -ammattikorkeakoulun opiskelijat Susan Neffling ja Jonna Orava hakevat tutkimuslupaa opinnäytetyön tekemistä varten. Opinnäytetyön aiheena on "Sukupolvien välisen ketjun vahvistaminen leikin avulla".

Opinnäytetyön tavoitteena on vahvistaa sukupolvien välistä ketjua leikin keinoin osana Mannerheimin Lastensuojeluliiton Kylämummi ja -vaari -toimintaa. Tutkijoiden mukaan toiminnan tavoitteena on aktiivoida kaikkia osallistujia ja näin tukea lasten oikeutta hyvään ja onnelliseen lapsuuteen sekä virkistää seniori-ikäisiä vapaaehtoistoimijoita. Opinnäytetyössä tutkitaan myös leikkiä keinona yhdistää sukupolvia sekä sen mahdollisuuksia vuorovaikutuksen välineenä.

Tutkijat toteuttavat kaksi noin tunnin pituista toimintakertaa. Ensimmäisellä kerralla ikäihminen kertoo omista lapsuuden leikeistä ja lapsuudestaan ja toisella kerralla lapset opettavat ikäihmisille omia tuttuja leikkejään. Näiden kertojen jälkeen tutkijat keräävät toimintaan osallistuneilta mielipiteitä toiminnan sujuvuudesta ja mielekkyydestä erillisten palautekysymysten avulla.

Tutkijoille ei luovuteta salassa pidettäviä asiakirjoja ja tutkijat ovat lain mukaan salassapitovelvollinen tutkimuksessa tietoon saamiensa yksilöä ja perhettä koskevien asioiden suhteen sekä hänen tulee huolehtia siitä, että yksittäistä henkilöä tai perhettä ei tutkimuksessa voida yksilöidä. Tutkimuksessa kerättyä tietoa saa käyttää vain tutkimustarkoituksiin. Mikäli tutkimus kohdistuu lapsiin, edellytetään huoltajien suostumista tutkimukseen osallistumiseen.

Päätös:
Päätän,

1) myöntää tutkimusluvan Susan Nefflingin ja Jonna Oravan opinnäytetyölle, jonka aiheena on "Sukupolvien välisen ketjun vahvistaminen leikin avulla" ja

2) että tutkijoiden tulee toimittaa yksi kappale tutkimuksesta sivistystoimeen pdf- muodossa osoitteeseen: kirjaamo(at)vantaa.fi

Täytäntöönpano: - Susan Neffling
- Jonna OravaTiedoksi: - vk-päälliköt
- ao.päiväkodin johtaja

Päiväys Vantaa 24.9.2013

Allekirjoitus

Nimen selvennys Jarmo Lounassalo

Virka-asema Kehittämispäällikkö

Liite 4 Tutkimuslupa kouluun

VANTAAN KAUPUNKI
VANDA STAD

VIRANHALTIJAN PÄÄTÖS 175 /2013 1 (3)

VD4093/13.00.13.00/2013

2.10.2013

Sivistystoimi
Perusopetuksen johtaja Ilkka Kalo

Tutkimuslupapäätös/Sukupolvien välisen ketjun vahvistaminen leikin avulla

Opiskelija Susan Neffling & Jonna Orava hakee tutkimuslupaa opinnäytetyötensä (Laurea-ammattikorkeakoulu) varten.

Opinnäytetyön nimenä on Sukupolvien välisen ketjun vahvistaminen leikin avulla.

Opinnäytetyön tavoitteena on vahvistaa sukupolvien välistä ketjua leikin keinoin osana Mannerheimin Lastensuojeluliiton Kylämummi ja -vaari toimintaa. Toiminnan tavoitteena on aktivoita kaikkia osallistujia ja näin ollen tukea lasten oikeutta hyvään ja onnelliseen lapsuuteen sekä virkistää seniori-ikäisiä vapaaehtoistoimijoita. Opinnäytetyössä tullaan myös tutkimaan leikkiä keinona yhdistää sukupolvia sekä sen mahdollisuuksia vuorovaikutuksen välineenä.

Tutkimus toteutetaan [redacted] koulun 5-10 oppilaalle, hakija on keskustellut tutkimuksen tekemisestä koulun rehtorin kanssa.

Päätös

Päätän myöntää Susan Nefflingille & Jonna Oravalle luvan tehdä opinnäytetyön aiheesta Sukupolvien välisen ketjun vahvistaminen leikin avulla.

Päätän myös, että valmis tutkielma tulee toimittaa sähköisenä pdf-muodossa osoitteeseen: kirjaamo@vantaa.fi

Tutkimuksen tekeminen edellyttää, että asiasta sovitaan yksikönjohtajan tai vastaavan kanssa ja mikäli kyseessä on alle 18-vuotiaita koskeva tutkimus, pyydetään tarvittaessa huoltajan suostumus. Tutkimuksella kerättyjä tietoja saa käyttää vain tutkimustarkoituksiin. Tutkijat ovat lain mukaan salassapitovelvollisia tutkimuksessa tietoonsa saamien yksilöä tai perhettä koskevien asioiden suhteen.

Päiväys Vantaa 2.10.2013
Allekirjoitus
Nimen selvennys Ilkka Kalo
Virka-asema Perusopetuksen johtaja

Oikaisuvaatimusohjeet

Tähän päätökseen tyytymätön voi tehdä kirjallisen oikaisuvaatimuksen.

Oikaisuvaatimuksen saa tehdä se, johon päätös on kohdistettu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa (asianosainen) sekä kunnan jäsen.